

AKO JURO KRÚPNY VLIEKOL CAPA

Každý kraj na našom malom Slovensku má svojho Nácka, Ďura, Piťa, Mila...
Púchovská dolina má Jura Krúpneho.

Juro Krúpny nebol hlúpy. Naopak, všímal si veci, okolo ktorých iní prešli bez povšimnutia. Uvažoval o všetkom, prečo je to tak a nie inak. Spytoval sa okoloidúcich aj na bezvýznamné veci. Až priveľmi si všetko bral k srdcu, preto často zabúdal na reálny svet okolo seba aj na to, čo sa okolo neho dialo.

Juro slúžil u bohatého, no lakomého gazdu. S dôverčivým Jurom sa dojednal rýchlo:

- Za pasenie stáda od jari do jesene okrem jedla a prístreška dostaneš tri dobré ovce, aby si mal mlieko cez zimu.

Lenže gazda už vopred vedel, ktorých oviec sa na jeseň zbaví – tých najhorších.

- Dobre gazda, vy predsa najlepšie viete, čo mi máte dať, - súhlasil Juro.

Pásol statok zodpovedne, každúcky deň, či pršalo alebo nepršalo. Večer uzimenný stádo zatváral a šiel sa zohriať ku kozubu.

- Kde je Juro, - kričal gazda zo dvora na ženu, - kedy hnoj vykydá?!

Juro odľukoval pri peci. Uspala ho vôňa slivkového dreva. Zo slivkových polien stúpa biely dym, v ktorom je taká aróma, že keď ju niekto chvíľu vdychuje, zaručene zaspí.

- Vstávaj, Juro, hybaj k hnoju, - zatriasla ním gazdiná. – A zapamätaj si, že až potom sa môžeš zohrievať, keď statok i gazdovstvo obriadiš.

Juro všetko spravil, ako sa patrí, ale gazda mu nedal oddýchnuť.

- Tu máš, zanes do notárov hrudu syra! A nezabudni im povedať, že je to od nás.

Notár býval v peknom dome uprostred dediny. Juro vošiel do priestrannej chodby. Zastal na konci, horela tam svieca. Vedľa sviece stál akýsi pastier, podobal sa na neho. Aj on držal v ruke hrudu syra, celkom ako Juro.

- Dobrý večer, - pozdravil ho Juro Krúpny, - povedz mi, kamarát, kde tu majú kuchyňu? Lenže ten oproti nič. Ústa síce skrivil, i rukami hýbal, akoby sa mu vysmieval.

- No čo sa dívaš, vari nie si nemý? Hovor, kde mám syr odovzdať, veď aj ty ho iste ku nim nesieš.

Juro sa i pousmial na toho tam, ale ten zase nič. Usmial sa tiež, syrom kýval, ale slovka nepovedal. Nášmu Jurovi to bolo smiešne. Podišiel o dva kroky ďalej a začal si chlapa oproti obzerať. Lenže aj ten sa pohol, aj on zízal na Jura. Juro sa napáčil a pomyslel si: Hubu držíš, oči vyvaluješ, smeješ sa mi. Kopnem ťa ja do nohy, či ti aj potom bude do smiechu.

Kopol chlapa do pištaly. To bol hrmost! Chodbou otriaslo rinčanie skla. Milý Jurko totiž kopol do veľkého, vzácneho zrkadla. Keď vybehli domáci pred dvere, darmo im otrčal syr popod nos. Notár schytil bakulu, čo podopierala dvere a tak sa rozbehol za kraviarom, že ten ledva-ledva utiekol. Zrkadlo nebolo v tých časoch lacná vec. Gazda ho musel zaplatiť, lebo on za svojho sluhu zodpovedal.

Keď ľudia videli, že je Juro stále zadumaný, do seba zahladený, uskŕňali sa a špekulovali, ako si z neho vystrelíť. Jeden mladík si zaumienil, že ho vystraší. Zahalil sa do bielej placht, počkal ho v noci v hore a hlbokým hlasom prehovoril:

- Noc má svoju moc!

Čistá mátoha! Takto asi vyzerajú smrtky, o ktorých vraveli babky na driapačkách. Lenže Juro počul aj to, že strašidlá nie sú. Preto sa nezľakol a takúto múdrosť vytiahol:

- Ale ten má väčšiu moc, kto pozná deň aj noc.

Trepol strašiaka tak silno po hlave, že ten sa tam hneď natiahol. Tí, čo sa skryli za stromy, aby si pozreli divadielko, hneď pribehli a začali kamaráta kriesiť. Vraj, Juro, toto si vypiješ, nášmu susedovi si rozbil hlavu, budeš platiť bolestné.

Aj tak bolo, no bolestné neplatil Juro, ale jeho gazda. Kričal, vyskakoval z kože, ale čože sa už dalo robiť. Vyhnal Jura so stádom na pole a pobral sa odškodniť uboleného.

Prišla jeseň a s ňou Michalský jarmok v Považskej Bystrici.

- Priprav sa, Juro, - povedal mu večer gazda, - zajtra kravy napasie žena, ty pôjdeš na jarmok. Zviažeš si dva voly a povedieš ich do Bystrice. Ja pôjdem na voze so susedom.

Juro vstal ešte za tmy, voly starostlivo vychystal a vykročil z dvora. Bol na polceste, keď začal duť silný vietor. Opieral sa do všetkého, do volov, aj do Jura, preto zastal.

- Zapálím si, volky moje, postojte že trochu. Aspoň takto sa zohrejem. Juro pristavil zvieratá, zohol sa, vetru nastavil chrbát, aby mu oheň nezhasil. Lenže voly sa mu začali krútiť a on nie a nie si fajku pripáliť. Vykrikoval na zvieratá, otáčal sa s nimi. Kým sa mu podarilo fajku zapáliť, namiesto do Bystrice bol otočný späť. Ako obyčajne, aj vtedy nad čímsi dupal a vôbec nezbadal, že nejde na jarmok, ale z neho. Pred domom sa síce začudoval, ako len sa mu podarilo obísť Bystricu, ale už bolo neskoro po druhý raz sa na cestu vydať.

Zasa bolo zle. Gazda ho čakal na jarmoku. Už voly na polovicu komusi aj predal, aj zálohu zobral, ale Jura sa nedočkal. Doma ho div od jedu neroztrhol, bol by Jura najradšej

vyhnal z domu, lenže do konca jesene pastiera potreboval, na tých niekoľko týždňov nového nezoženie.

Aj iné veci Juro Krúpny ešte vyparatil, veľa sa o nich vie v Púchovskej doline. On na ne pri svojej záдумčivosti samozrejme hneď zabudol, jeho gazda však nie. Keď prišiel deň, že sa mu mala služba skončiť a Juro mal dostať plácu, gazda začal účtovať:

- Pásol si mi stádo, Juro, pásol, osoh si mi spravil, to je pravda, ale škody si narobil oveľa viac. Namiesto troch oviec, ktoré som ti na začiatku slúbil, dostaneš len capa.

Čože mohol chudák Juro robiť. Zmluvu na papieri nemal, a tak s ním gazda poľahky vybabral. Staré capisko mu bolo nanič, zvieru bolo staré, chudé, veď preto sa ho gazda zbavoval. Ale nepríde predsa domov naprázdno. Uviazal teda rohatého na remeň a zberal sa domov. Lenže capa nie a nie z miesta pohnúť. Zaprel sa rohami do zeme a ty, Juro, ak chceš, ťahaj. Juro si však, tak ako vždy, poradil. Vyhodil milého capa na chrbát a vykročil s ním k dedine, kde býval. Teperil živý batoh a rozmýšľal pritom, čo s capom urobí, keď príde domov. Nuž, čo iné, zareže ho, mäsa navarí a urobí hostinu. Pozve susedov aj celú rodinu. Nech je aspoň raz do roka v ich chalupe veselo. Pookrial pri tejto myšlienke. Hostia! Tí u nich nikdy neboli... Záver svojich veselých myšlienok Juro aj nahlas vyslovil:

- Capko, capko, ako sa ťa nacepám, tak sa ťa aj napapám.

Zrazu však jeho vysilené ruky povolili a cap sa mu vyšmykol. Padol na zem, a keď zistil, že je na slobode, podho vnohy. Bežal pred Jurom ako divý, Juro tiež, ale víťaz týchto pretekov bol jasný...

Ktovie kam sa Jurom capík podel, no chudák pastier týmto prišiel aj o to málo, čo sa mu ušlo po dlhých mesiacoch služby. Keby ho mal kto aspoň poľutovať! Namiesto ľútosti sa mu ale ušiel posmech, lebo tak to vždy býva: kto má škodu, má i posmech.

A tak už viete, odkiaľ sa vzala i čo znamená - známa veta našich starých mám v Púchovskej doline: Vlečieš to, ako Juro Krúpny capa...

AKO BELUŠAN MASLO PREDÁVAL

Belušania boli oddávna pracovití ľudia. Chovali kravy a vyrábali maslo. Belušská zem je veľmi úrodná, najmä na rovinách okolo Váhu. Každý jej kúsok vždy starostlivo obrobili, speňažili. Gazdovia chovali najmenej po štyri kravy, ale aj viac, podľa toho, koľko mali pôdy. Kravy dobre chované, sladké mliečko dojené...

V Púchove na námestí bývali jarmoky. Roľníci z celého okolia sem prinášali svoje výrobky na predaj. Mešťania z Púchova od nich kupovali, preberali, zjednávali, aby čo najlacnejšie kúpili. Vždy bolo z čoho vyberať.

Belušania nosili do Púchova na trh najmä maslo. Doma ho vzorne vymútili, do pekných mís vložili a zaliečavo ponúkali mestským paničkám. Tie už ale boli také rozmazané a naduté, že i na čerstvé masielko nosy prikladali, oňuchávali a nosom ohŕňali, ako sa len dalo, aby ho čo najlacnejšie získali.

- Jáj, gazda, veď to vaše maslo je akési staré. Smrdí už! Ibaže by ste ho lacnejšie dali...

Aj takýchto rečí sa niektorým Belušanom dostalo. Ale ich maslo si aj tak vždy našlo miesto v komore. Len jednému obchodníkovi sa akosi nedarilo. Nikdy maslo nepredal. Žiadna Púchovčanka, ani mladá, ani stará ho od neho nekúpila. Každá sa naň iba pozrela, ohrnula nos a šla ďalej. Darmo vykrikoval:

- Ženičky, mamičky, kúpte si masielko. Dobré, zdravé, chutné, lacné...

Darmo si jazyk dral. Bol ako zakliaty. Nikdy, naozaj nikdy sa mu nepodarilo prediť.

A susedia všetko popredali. Už ho to nazlostilo. Vracajúc sa s kamarátmi domov, spýtal sa ich:

- Počujte, chlapi! Ako je to možné? Vy vždy predáte a ja nikdy. Vždy všetko nesiem naspäť domov.

- Jáááj, kamarát. Sám si si na vine, že tvoje maslo nechcú kupovať.

- A to už ako? Prečo som si sám na vine? Veď moje maslo nie je o nič horšie ako to vaše.

- Maslo áno, to je dobré. To tvoja žena fajnovu pripraví. Ale pozri sa na nás a na seba. My sme štramáci, pekne upravení, učesaní, ruky máme čisté... A ty ako vyzeráš? Vlasy strapaté, košela ako navoskovaná, nohavice nevypraté, ruky sťa by si ich rok do vody nestrčil... Keď chceš dobre predat', musíš aj dobre vyzerat'. A čo tá misa, čo v nej maslo nosíš? Otlčená, doškriabaná, glazúra z nej opadaná. Ani Cigáň by doma takú neopatroval. Nepoznáš paničky, aké sú priberčivé? Tie si z hocijakej misky maslo nevezmú, aj keby si ho zadarmo dával!

Belušan sa nazlostil. Zašiel so ženou do Púchova. Kúpil si pekne nové šaty, aj košelu a topánky. Dal sa u holiča pekne ostrihať, ba i navoňavkovať! Napokon sa ešte zastavili v obchode, kde sa predával kuchynský riad. Vybrali si krásnu bielučkú misu. Taká bola čistá ako novonapadnutý sneh.

- Z tej sa bude maslo mňať jedna radosť!, – tešil sa Belušan.

Žena namútila veľkú hruď masla, vložila ho do novej misy a poslala muža na rínok. Keď sa tam postavil a vyšponoval, vyzeral nie ako gazda z Beluše, ale ako dáky peštiansky elegán. Nová košela, nový oblek, nové topánky, vlasy pekne učesané, ruky čisté, nechty ostrihané. A pred ním krásna bielučká misa naplnená čerstvučkým maslom.

Prišli púchovské paničky. Div od údivu na zem nespádli, keď zbadali to čudo. Obzerali si ho ako nejaký zázrak, za chrbtom sa chichúňali... Poobzerali si i jeho pekne masielko. Poobzerali, a bez slova odišli. Ani jedna si nekúpila.

Trh sa skončil. A Belušan zase maslo nepredal.

Smutný sa vracal so svojimi susedmi domov.

- Kým čert v tom môže byť? Vám sa tak darí a mne nie.

- Sám si si na vine!, – hovoria mu zas.

- Ako to, že sám? Nové šaty som si kúpil, celý som sa okúpil, novučičkú misu mám. Krajšiu ako vy všetci. A maslo som aj tak nepredal.

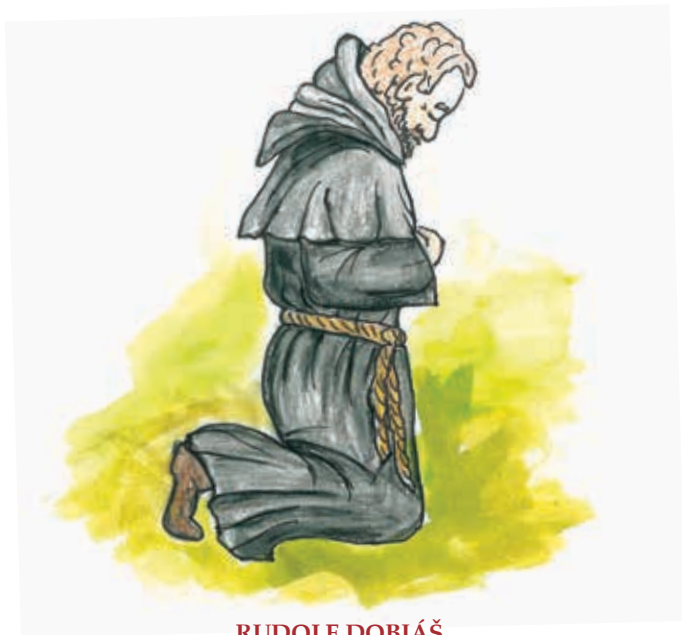
Kamaráti sa mu začali smiať:

- Jój, ty trufo. Ty trkvas. Akúže to misu máš? Veď to nie je misa! Vieš ty, čo si to kúpil? Šerbel! A ktože by chcel maslo z takej misy, čo sa do nej...iné nakladá?

Všetci sa mu smiali, doberali si ho, skoro sa od rehotu po zemi váľali. Tak sa rozlúťostil, nazlostil, že keď prišiel domov, hodil šerbel na peň, kde sa drevo rúbe, a sekerou ho na placu roztlkol.

Ale príbeh mal dobrý, veselší koniec. Belušan so ženou znova zašli do Púchova. Kúpili si tam novú misu, nie celkom bielu, ale peknú, zdobenú pásikmi a farebnými kvetmi lemovanú. A namiesto muža žena v tejto kvetovanej mise maslo na rínok nosila. Pekná bola – nielen tá misa - a keďže sa jej i zuby úsmevom na každého zablyšťali, vždy dobre predala a pekne groše utŕžila.

No a ak si inde myslia, že najhoršie je mať ho na hlave, Belušania vedia svoje: Horšie než mať maslo na hlave, je mať ho v šerblíku.

RUDOLF DOBIÁŠ
BEŇADIKOV OROL

Nad čiernymi krútnavami Váhu a zlatistými vlnami dozrievajúceho jačmeňa plachtil orol. O tom, že je to mladý vták, svedčilo biele perie na chvoste, lemované čiernohnedou obrubou. Na krídlach bol od včasného rána. Vlny vetra ho niesli ako ľahké páperko, takže pripomínal bezstarostného pútnika, ktorý si z dlhej chvíle obzerá rieku a kraj pozdĺž jej koryta. Občas sa zatúlal naozaj ďaleko, ale navečer sa vždy vracal späť, akoby ho drevorubač, ktorý v hore stínal stromy, držal na dlhej neviditeľnej niti. Len čo totiž vypustil sekeru a zotrel si pot z čela, orol sa nedočkavo spustil nadol a jeho tieň ako tajomný návštevník prebehol po čistine, pripomínajúcej obrovský javorový list. Drevorubač vtedy vyšiel z hory a kľakol si do stredu čistiny. Obrátil oči k nebu, prežehnal sa a začal sa modliť. Bol to mních Beňadik. Do týchto končín prišiel z Nitry a bohobojným pustovníckym životom si chcel vyslúžiť večný život v nebi.

Pokým sa modlil, orol pokukoval po pustovníkovi. Konečne sa mních domodlil. Len čo sa prežehnal a vstal, orol sa mu farbavo pohol v ústrety.

“Priletel si, brat môj?” opýtal sa ho mních.

Orol zostal a zvesil hlavu. Zobákom ťobol do halúzky, potriasol ňou a vypustil ju do ožltutej trávy.

“To som si mohol myslieť, že si zase nič neuložil,” zašomral Beňadik namrzene, “ale neboj sa,” doložil veselšie, “našiel som na brehu rybu a odložil som ti ju.”

Došli k obrovskému bútlavému dubu. V dutine mal pustovník skrýšu a v letných mesiacoch v nej aj spával. Vybral odtiaľ veľkú ploskú rybu a položil ju pred krásneho vtáka. Orol

sa však ryby ani nedotkol. Beňadik sa zohol a zľahka vzal hlavu vtáka do dlaní.

“Čo je s tebou, brat môj? Si akýsi nesvoj. Čo sa ti stalo?”

Orol si vykrútil hlavu z mníchových nežných prstov. Zobákom zafal do suchého konára, rozlomil ho na dve polovice a odhodil od seba.

“Mlčanie je naším spoločným jazykom,” povedal mu pustovník. “Ale nemysli si, že predo mnou niečo zatajiš. Boh mi aj tak povie, čo mi nechceš prezradiť.”

Vo vtáčom oku sa žltlo zablysko. Beňadik, ktorý sa o orla staral od malička, odvtedy ako ho našiel neďaleko svojej pustovne so zlomenou nohou, vedel čo znamená blesk v oku jeho zverenca. Znamenal nebezpečenstvo, blízkosť šelmy alebo zlého človeka.

A naozaj. Takmer v tej chvíli vyšli z hory na čistinu traja otrhaní chlapi so špinavými koprnými vrecami na chrbte.

Tvrde hnedočierne perie na perutiach orla sa naježilo.

“Odleť, brat môj,” šepol mních. Orol naňho pozrel bľaciim, odhodlaným pohľadom. “O mňa sa báť nemusíš,” chlácholil ho pustovník. “Mňa má kto ochrániť.” Očami ukázal k nebu. Orol váhal s odletom, takže až v poslednej chvíli unikol otrhancom, ktorí v ňom videli prvú ľahkú korisť. Práve vtedy leteli Váhom plte. Prekvapení pltníci si pred zapadajúcim slnkom zaclonili oči, aby videli veľkého vtáka, ako nabera výšku a krúži nad skalou. Šťastie, že už mali najnebezpečnejšie miesta za sebou, inak by si hádam rozbili plť.

Zatiaľ traja nečakaní návštevníci stáli mníchovi zoči-voči. “To je on,” povedal najmladší z trojice, mladík asi dvadsaťročný. “Marek!” zvolal pustovník s nádejou, keď v chlapcovi spoznal syna istej vdovy z dediny. Kedysi jej dal peniaze, aby mala na živobytie pre seba a pre syna.

Najstarší z trojice, nízky a holohlavý brucháč, ho udrel do prs a prikázal svojim spoločníkom, aby mu prezreli mníšske rúcho. Dôkladne, nitku po nitke, skúmali mníchov odev. Keď nič nenašli, rozpačito pokrčili plecami.

“Daj nám peniaze!” rozkričal sa na mnícha zbojnicky vodca. “Inak za nič neručím.”

“Vďačne by som vám ich dal, keby som nejaké mal,” povedal Beňadik. “Tie však, čo som niekedy mal, som rozdal chudobným. Pre seba som si nijaké nenechal, lebo nijaké ani nepotrebujem.”

“Nájdeme ich, aj keby si ich pod zem schoval,” vyhlásil druhý návštevník s čiernymi vlasmi a ešte černejšou bradou.

“Zviažte ho!” rozkázal vodca.

Marek s havraním človekom zvalili Beňadika na zem a zviazali mu ruky a nohy hrubým uzlovitým povrazom. Pustovník sa nebránil, ani neprotivil násiliu, hoci v kríkoch kúsok od neho ležala jeho sekera. Zbojníci prekutali dutinu stromu aj jaskyňu. Okrem dreveného kríža nenašli v nej nijaký cenný predmet. Rozzúrení neúspešným hľadaním vrhli sa na Beňadika, bili ho a kopali.

“Nezáleží ti azda na živote?” spýtal sa ho začudovane Marek.

“Záleží mi na živote večnom,” odpovedal pustovník pokojne. “Aj tebe by malo na ňom záležať, chlapče.”

Medzitým slnko už zapadlo a nad Váhom sa zdvihol bledý opar.

“Zhodte ho dolu!” rozkázal nakoniec zbojnicky vodca. Všetci traja chytili pustovníka za ruky a nohy, odvliekli ku kraju skaly a odtiaľ ho zhodili do spenenej rieky.

To všetko z výšky videl aj orol a strmhlavým letom sa vrhol nadol, pričom zaškriekal škrekom, od ktorého naskočili zbojníkom zimomriavky na chrbte. Začuli ho aj pltníci, hoci

ich plť už bola ďaleko. Neskôr tvrdili, že voda Váhu sa až do rána farbila na červeno. Pastieri zase vraveli, že videli na vážskej hladine znamenie kríža. Ale to zase mohol byť tieň veľkého vtáka, letiaceho nad vodami.

Až na tretí deň sa ľudia z dediny vybrali hľadať Beňadika, lebo im bolo čudné, že v nedeľu neprišiel medzi nich. Hľadali ho dlho a hádam i všade, na zemi i vo vode, ale keď ho nenašli, svorne usúdili, že sa utopil a prudké vody ho odniesli do Dunaja. Možno by našo boli aj zabudli, nebyť orla, ktorý im ho každý deň pripomínal, lebo denne ho vídali plachtiť vo vzduchu a završé aj zaškríekať osamelým škrekom.

Od toho času uplynul rok, keď pltníci zazreli pod skalou nehybné ľudské telo. Prirazili k brehu, zbuntošili pastierov a rozbegli sa ta, kde zočili ležať mŕtvolu. Bol to Beňadik a obďaleč s pazúrmí zafatými do kmeňa vyvrátenej vŕby, sedel orol. Len čo Beňadikovo telo zabalili do bielej plachty a zniesli do dediny, vyletel orol do výšav a zmizol v nich navždy.

Nikomu nešlo do hlavy, že Beňadikovo telo aj po roku zostalo zachované. Mnohí to pokladali za prvý zázrak svätého muža. Pravdu však poznal iba Boh a orol. Beňadik sa pri páde len smrteľne zranil, s dolámanými rukami a nohami však nemal nijakú možnosť prežiť. Orol ho celý rok kŕmil a napájaj v dojmavej viere, že mu zachráni život.

A keď napokon predsa len zomrel, orol vytiahol jeho ľahké, vysušené telo z úkrytu na breh, aby ho ľudia uvideli a pochovali.

Toto sa prihodilo pred vyše deväťsto rokmi, ale na Beňadika a jeho orla ľudia spomínajú dodnes.

Skalka pri Trenčíne je významným pútnickým miestom na Považí. Každoročne sem prichádzajú veriaci z Trenčína a okolia. Jej kostol je zasvätený dvom svätcom - Andrejovi Svoradovi a Beňadikovi. Postavili ho roku 1224 na mieste, kde bolo jaskyňa, v ktorej bolli obidvaja svätci okolo roku 1000 pustovníkmi. Beňadik, Svoradov žiak, v nej strávil približne tri roky. Zomrel mučeníckou smrťou - zbojníci ho zhodili zo skaly do Váhu. Pozostatky sv. Andreja Svorada a sv. Beňadika sú uložené v katedrále sv. Emeráma v Nitre. Strediskom úcty k nim sa však stala Skalka. Lud tu po stáročia chodí čerpať vieru v Božíu pomoc.

ČERT A MLYNÁR

Kde bolo, tam bolo... v Marikovskej doline to bolo. Svojho času žil v nej chudobný mlynár, ktorý mal akúsi smolu. Bol sám, bez ženy, bez pomocníkov a do pustého, staručkého mlyna len málo ľudí chodievalo mlieť. A aby toho nešťastia nebolo málo, jedného dňa mu aj ten mlyn zhorel.

- Čože budem robiť, - nariekal, kráčajúc po doline. - Mlyn, moje jediné živobytie..., čo si počnem?

- Čože by si robil, postavíš si nový, - odvetil starček, čo len tak kráčal oproti.

To nie je zlý nápad, - pomyslel si mlynár. Vysúkal si rukávy, porozhliadol sa po vhodnom mieste pri potoku, po fúre kamenia a dreva. A keď sa už chystal priložiť prvý kameň k druhému, zbadal pred sebou tieň akéhosi cudzinca, ktorý prehovoril zvláštnym, zastretým hlasom:

- Čože staviaš, človeče, azda len nie mlyn?

- Ba veru, uhádol si. Taký postavím, že do neho prilákam všetkých ľudí z okolia. To bude úplne iný mlyn ako ten, čo mi zhorel. Novučký, voňavý, bude mlieť jedna báseň...

Cudzinec postál, krivo sa nad mlynárovou radosťou pousmial a potom - hodil do potoka malý čierny kameňok, ktorý, len čo sa dotkol hladiny, začal potok zmenšovať, vyparovať, vysychať..., a kým dopadol až na samotné dno, potok už nebol potokom, voda sa úplne stratila.

Mlynár sa prelakol. Nikdy, ani len vo sne by mu nebolo napadlo, že môže marikovský potok aj vyschnúť. Ale čo sa stalo s vodou, kam sa podela? Celý zbledol a vystrašene pozeral raz na cudzinca, raz do prázdneho riečiska.

Cudzinec sa opäť krivo pousmial:

- Smola, že? Ale ak chceš, pomôžem Ti. I keď, samozrejme, zadarmo to nebude. Nič nie je zadarmo...

- Pomôžeš? A ako, keď voda v potoku vyschla? Mlyn sa predsa bez vody nepohne!, - zvolal nešťastný mlynár.

- Aaale pohne! Keď čert pohne rozumom, budeš prekvapený, že nielen hory, ale aj vody dokáže prenášať...

- Tak s čertom ja mám dočinenia, - zašepkal vystrašený mlynár a myšlienky mu lietali sem a tam: od spáleniska, čo zostalo po jeho starom mlyne, cez prázdne vrecká múky i peňazí, až po malý čierny kamienok, ktorý pred malou chvíľou vysušil potok, jeho poslednú nádej na nový mlyn. Premýšľal, váhal, no napokon pochopil, že mu nič iné nezostáva - len sa spoliť s čertom.

- Chlapík!, - potľapkal ho čert po ramene, - hneď som vedel, že si múdry, mlynári bývajú bystrí chlapi, - zaškeril sa čertisko svojím krivým úsmevom. - Postavím Ti nový mlyn, krásny, voňavý, bude mlieť tú najjemnejšiu múku. Každý ju bude chcieť. Ale za to – aj ja niečo chcem – nič veľké, len mi zapredáš svoju dušu a spokojne si budeš mlynáriť rovných sto rokov. Prvú časť vety, zdá sa, mlynár prepočul, lebo už-už sa videl v zamúčenom plášti, v novučkom mlyne.

- Ale moment, kde ten mlyn bude stáť? Veď tu široko-ďaleko nie je ani kvapky vody..., - spýtal sa neisto.

- Tam hore, pod skalami, - ukázal mu čert.

-Pod skalami? Poznám tu každý kúsok zeme, ale pod tamtými horami potok nikdy nevyviera, - pokrútil hlavou mlynár.

Mýliš sa, bratku, mýliš, daj mi pár minút, - odvetil čert a stratil sa za skalami.

Skočil za horu, schytil tam obrovský kožený mech s vodou, ktorý si vopred potajomky pripravil. Naložil bremeno na plecía a poza hory, poza kopce vyoral brázdu. K jej hornému koncu postavil mech s vodou, z ktorého voda pomaličky začala vytekať rovno do brázdy. No a kým sa udýchaný mlynár vyštvíral hore, zurčal spopod skaly živý, bystrý potôčik.

- Tak vidíš, neveril si, že je tu voda. Tejto bude dosť pre hocikáky mlyn. Pristávaš teda na moju podmienku?, - pritrvil čertisko.

- Neviem, akosi, som v rozpakoch...

- Neboj sa, aj v mlyne ti poslúžim, vrecia budem nosiť, múku presýpať, - lákal čert mlynára ďalšími sladkými sľubmi, keď videl, že váha.

- Dobre teda, - pristal mlynár rozhodným hlasom, - upíšem sa tvojmu pecku, ale Ty sa upíšeš mne! A beda, ak Ti voda čo i len na hodinu prestane tiecť na mlyn. V tú chvíľu naša zmluva stratí svoju platnosť.

Čert súhlasil. Vytiahol odkiaľsi zmluvné lajstro a spísal naň všetky podmienky. Potom si mlynár musel pichnúť nožom do palca a urobiť na zmluve deväť krvavých bodiek.

- Zmluvu máme, - usmieval sa pekelník, - teraz môžeš odísť domov. - Príď sem o deväť dní.

Neveril mlynár vlastným očiam, keď sa o deväť dní vrátil pod skaly a tam stál krásny, novučký mlyn. V bystrom potoku sa krútilo veľké mlynské koleso, zhotovené z toho najlepšieho dreva. Krásna idylka! Mlynár mlel, čert vláčil vrecia z voza do mlynice. V noci vždy potajomky utekal s veľkým koženým mehom po vodu. Postavil ho na miesto vyprázdneného mecha, prázdny zobral a vrátil sa do mlyna, akoby sa nechumelilo.

Takto život pri mlyne a vo mlyne plynul deň čo deň, až raz.... vošiel dnu starček a podával mlynárovi malé vrecko so zrnom. Bol to ten, čo mu kedysi radil dolu pri potoku stavať mlyn... - Je toho máličko, mlynár, viac nemám, minul som na sejbu. Nuž, zomel mi aspoň tú trochu, nech si aspoň raz chleba zajem, kým sa nové zrno urodí. Peňazí nemám, ale priniesol som Ti kohúta, a ten Ti, ver mi, dobrú službu urobí.

Mlynár však odvrkol: - Kohúta? Tomu daj radšej to zrno vyzobať, starý, kvôli takej troške žita sa mi predsa neoplatí spúšťať mlynské koleso!

- Ej, mlynár, mlynár! Čo si to so sebou porobil? Takým dobrým človekom si býval a dnes? Chudobných nepoznáš. Nedovidíš si na koniec nosa. Lenže ja ti vidím až do mlynice a viem, kto ti pomáha...

Mlynára strachom myklo, postavilo do pozornosti. Ďalšie starčekove slová počúval s otvorenými očami, trasúcimi sa nohami...

- Čertovi si zmluvu podpísal, a v duchu si vravíš, že máš sto rokov, času dost. Lenže nie je to tak, môj milý. Čert má času viac ako ty: u človeka jeden rok, to je u čerta jeden deň...

Mlynár zdúpnel. Po týchto slovách všetko pochopil, padol na kolená a so strachom prosíkal:

- Odpustite prosím, otcé, mrzí ma, že som bol k vám taký grobian. Dajte to vrecko, zomeliem vám ho, a to hneď!

- Nuž, - zamyslel sa starec, - zdá sa, že si sa predsa celkom nepokazil..., žeby som Ti skúsil pomôcť?

- Aaa, vedeli by ste? – ožil mlynár, – Ak by ste mi pomohli, vezmem vás k sebe a budem sa o vás starať až do smrti.

- Dobre, skúsím.. Ty zatiaľ schovaj do mlyna môjho kohúta a zomeľ zrná, ktoré som priniesol. Meľ sám, čeladína nebuď. Kým spí, pozriem sa mu na prsty.

Mlynár odišiel do mlyna a starec sa zakrádal smerom k čertovmu lôžku. Taká tma tam bola, že skoro naňho stúpil. Psst, šepol smerom k čertiskovi, urobil pár tichých krokov a potom – rozbehol sa povedľa potôčika.

Za skalami zazrel mech. Poobzeral sa a opatrne, ale rázne prepichol ho nožom a vypustil z neho vodu na druhú stranu kopca. Potom zbehol dolu k mlynárovi.

- Pozri, mlynár, potok vysychá.

- Ej, ja tvojho pekelného, - kričal mlynár a chcel ísť potriasť rohatým tovarišom.

Starec ho zadržal:

- Len ho nechaj, nech si pospí. Až potom rob krik, keď mlyn zastane.

Vysvetlil mlynárovi, čo videl, a ten sa dovätúpil.

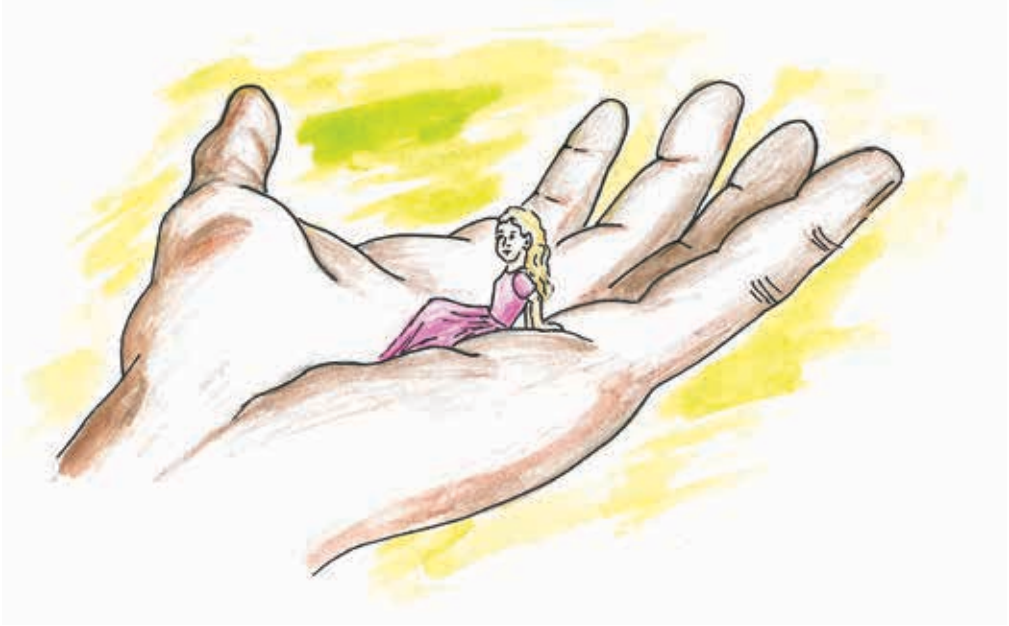
- Skvelé, múdre, úžasné, otcé! Ak nebude vody čo len trochu dlhšie ako hodinu, je po zmluve!

Keď potok celkom vyschol, zobudili čerta a ukázali mu, že sa mlynské kolo nehýbe. Pekelník videl, že je zle. Vytiahol zo skryše prázdny mech a bežal po vodu.

Lenže darmo sa pechoril. Čo aký bol rýchly, s vodou prišiel neskoro. Mlynár so starcom čakali na neho dve hodiny. A čert, keď videl, že prehral, zlostne trepol mechom o zem a vžil ho do skaly. Sadol si pri ňom a škrabal sa pri rohu. Zrazu si všimol rozrezaný mech.

- Íha, tak takto sa veci majú! Ej, ja tvojho mlynárskeho, prešibaného! Takto si ma prekabátil!, -hrozil pästou, zúrilo, rozpaľoval sa. Ešte raz bežal do pekla, zobral nový, oveľa väčší mech a nahrnul do neho veľikánsku kopu skál. Namieril si to k mlynu, chcel ho kamením zasypať. Našťastie sa ale pridrlho terigal s ťažkým nákladom. Keď už bol pri skale a k cieľu mal len kúsok, začalo sa brieždiť. V tú chvíľu zatrepotal vo mlyne krídlami starcov kohút a zakikírikal. A na čertov, ako to už býva, je najhorší kohútí spev. Aj tomuto čertiskovi sa roztriasli ruky, vypadol mech s kamením z rúk a hŕba skália sa s hrmotom rozsypala po zemi... Čert sa prepadol kamsi do pekla.

Od tých čias býval starček u mlynára. Mleli spolu. Len s vodou bolo horšie. Dolu potôčikom, ktorý kedysi vyoral čert, tiekla voda iba v čase, keď pršalo. Mlynár so starcom mohli mlieť len vtedy, ak mali vodu. Áno, od tých čias sa v Marikovej hovori: Keď máš vodu, meľ! No s čertom sa nikdy nespiateľ...

KAMENĚHRB

V jednej dedine, v tej, ktorá leží uprostred Domanižanskej kotliny, žilo raz chudobné dievča Ivka. Ktovie, v ktorej vojne zahynul jej otec, no už dávno žila v malej chalúpke s len matkou. Chovali si kráľik husí a jednu čiernu kozu, čo im každý deň dala hrnček horkastého mlieka.

- Kam pôjdem husi pásť, mamička?, - spýtala sa Ivka s obavou, pretože medzu pri potoku, na ktorú každé ráno chodievala, húsky už celú vypásli.

- Dnes zájdi na gazdovu lúku, u ktorého som včera pomáhala. Poznáš to tam?

- Áno mamička, trávy je tam dosť a je to pekné miesto.

- Ale dávaj na seba pozor a do zručaní určite nechod, - varovala ju mama. - Keď sa husi napasú, zažeň ich do jazierka, nech si pierka i zobáky ovlažia.

Ivka vypustila húsky, hnala ich hore cestou, potískala pred sebou prúťikom. Na pasienku si sadla neďaleko nich a išla na nich oči nechať, keď šklbali sladkú púpavu. Netrvalo dlho a hrvole sa im naduli až do prasknutia.

- Stačilo, gagotalky moje, choďte do vody!

Ako len radostne čľupli do vody, napili sa a potom začali plávať sem i tam. Plieskali krídlami, ponárali sa, naháňali, vzdalovali sa od brehu. Ivka ale nemala strach, že jej ujdú. Vedela, že keď vyhladnú, vrátia sa na lúku. Slnko začalo mocne hriať, i jej sa zachcelo vo vode ochladieť. Vykasala sukňu nad kolená a vošla do vody. Čerila ju rukami a tešila sa z kruhov, čo sa robili na hladine. Ako sa tak spokojne vo vode máča, zrazu husi mocne krídlami zaplieskali, zagágali, schytili sa do povetria a leteli za jazero.

- Čo ste sa naľakali? Zbláznilí ste sa gagotane? Vráťte sa, ná, ná ...
Ale oni už nepočúvali, bojzhlivo gágali a leteli preč.

- Čosi ich muselo vyplašiť, pomyslela si Ivka, strhla sa a obzrela za seba. Zalapala po dychu, od strachu takmer skamenela. Z vody trčali dva obrovské stĺpy a čneli kamsi do výšky. Stĺpy, ktoré majú chľpy! Prepánakráľa, tam hore, tesne pod oblohou zablyšťali sa dve obrovské oči! Obor? Ivka už takmer ani nedýchala. Vtom sa obrovské monštrum zohlo, dva jeho hrubé prsty ju chytili v páse a niesli kamsi hore, polomŕtvu od strachu. Ocítla sa na vystretej obrovskej dlani.

- Som Hrb, čo sa tak vyjavene pozeráš, vari si o mne ešte nepočula?, - hoci sa obor snažil rozprávať ticho, skoro ju svojím dychom sfúkol z dlane.

- Počula, - jachtala Ivka, - ale nikdy som si nemyslela, že si skutočný a nie len rozprávkový...

- Rozprávkový?, Že rozprávkový, cha, cha, cha, - smial sa obor a obrátil ústa nahor, aby výbuchmi svojho dychu dievča z dlane neodvial.

- Pušť ma, Hrb, - zaprosila so slzami v očiach, - strašne sa ťa bojím.

- Čo vravíš? Musíš kričať, keď chceš, aby som ťa počul.

- Pušť ma, prosím ťa, doma je matka sama, má iba mňa, zomrela by od žiaľu, keby som sa jej z poľa nevrátila.

- Pravdaže ťa pustím, načože by si mi bola, - opäť obrátil hlavu k oblohe a smial sa. Nadhadzovalo ním, Ivka si musela čupnúť a chytiť sa jeho prsta, aby ju z dlane nestriasol. Keď videl, že sa naozaj bojí, prestal sa smiať.

- Akože sa voláš?

- Ivka, - odpovedala mu smelšie a narovнала sa.

- Nuž teda, Ivka, neboj sa, pustím ťa a budeš môcť ísť za matkou, ale najskôr mi trochu nohy poumývaj, dobre?

Spustil ju do vody k svojim nohám. Odtrhla z brehu chumáč trávy, skrútila ho do kľbka a začala obrovi drhnúť nohále. Nebola to ľahká robota, obrove nohy boli väčšie ako chalupa. Keď skončila, zvon vyzváňal poludnie.

- Hotovo, - vydýchla upotená Ivka, narovнала sa a zotrela si z čela pot.

- Ďakujem ti, dievčina, dobre si mi nôžky umyla. Tu máš zlatku.

Vylovil odkiaľsi zlatku, takú veľkú, ako koleso z voza. Ani mocný chlap by takým kusom zlata nepohol. Ivka nechala teda zlatku zlatkou a rozbehla sa za jazero husi pozháňať, veď skoro na ne pri tom všetkom zabudla.

- Počkaj ešte, - volal za ňou, - prídeš aj zajtra?

- Prídem, veď kdeže by som husi napásla?

Ivka odišla a Hrb sa stratil kdesi za horou. Matke radšej nič nehovorila, bála sa, že ju vylaká.

Na druhý deň už obor čakal. Ani sa ho nič nepýtala, vošla do vody a začala mu nohy umývať. Keď skončila, vyložil si ju na dlaň.

- Vidím, že si dobré dievča a nebojíš sa. Na také už dávno čakám. Nie si prvá, koho som oslovil. No každý, len čo ma začul, zomrel od strachu.

Vyrozprával jej, že je posledný z obrov a len preto sa tu po svete ešte poneviera, lebo je zakliaty. Kedysi ho macocha – obryňa zakliala. Vraj až vtedy pokojne naveky zaspí, keď mu malí človečikovia prezradia čarovné slovo, ktoré má takú moc, že len čo ho vysloví, ocitne sa konečne pri svojich spiacich predkoch. Ale beda, tí ľudkovia sú také malí, že ona, Ivka, je

pre nich obryňou.

- Rada by som ti pomohla, milý Hrb, ale ako?

- Tu v zrúcanine je jedna stará maštaľ, v nej volský záprah. O stajňu je opreté radlo. Ak tým radlom voly poorú tento pasienok, čo na ňom husi pasieš, dozaista vyvorú malých ľudkov, čo vedia moje zaklínadlo. Rád by so m ti pomohol, no keby som sa ja pluhu dotkol, určite by som tú hračku polámal. Musíš sama orať, dokážeš to?

- Neviem, nikdy som to nerobila, ale skúsím.

Obor zložil Ivku rovno pred maštaľ, kde boli voly uviazané. Vyviedla ich zo stajne a zapriahla do ťažkého radla.

- Hijó, volky, - šibla do nich odvážne lieskovicou a tie sa pohli na zelenú lúku pod Domanizou. Ivka sa pochlapila, pevne schytila a oprela radlo o zem. Chvíľu poskakovalo po tvrdej zemi, ale potom sa ponorilo do zeme a hĺbilo uprostred zelenej lúky tmavú brázdu. Obor stál rozkročený nad mladou oráčkou, napínal obrovské oči, uprene hľadiac do brázdy, či v nej neuvidí niečo hýbať sa. Dievčine sa lúka ťažko orala, no statočne sa držala pluhu. Aj ona dávala pozor, či v brázde nezazrie drobných ľudkov. Už dosť dlho orala, no stále nič. Povedala Hrbovi, že už nevládze.

- Len or, Ivka, vydrž do poludnia! Dávaj ale dobrý pozor, stále pozerať do brázdy, nech ich nepristúpiš, keď sa ti z nej vysypú.

V dedine zvonár zatiahol za povraz a zvon ohlásil poludnie. Vtedy volky samy zastali, a hoci ich Ivka šibala prútom, nechceli sa z miesta hnúť. Išla teda pred ne, že ich vypriahne a zavedie do stajne. No len čo obišla pluh, oči jej padli do brázdy. Zhĺkla od prekvapenia, takmer sama vrástla do zeme. V poslednej brázde pred volmi sa hmýrili maličkí ľudkovia. V ničom sa nelíšili od nej, boli len maličkí, ako jej prsty. Kráčali po brázde kamsi vpred. Na čele stúpala starac s kosou na pleci, vedľa neho mladá žnica. Za nimi volský záprah, ťahal voz a na ňom sedela hŕba ľudí. Ivka pozerala na to divadlo a zmocňoval sa jej nesmierny úžas. Ľudkovia boli takí krásni, že ešte nikdy krajších nevidela. Keď Hrb videl, že Ivka zmeravela, tiež sa sklónil k brázde.

- Vidíš niečo? - šepkal, aby ich svojim hlasiskom nezabil.

- Vidím, tu sú tvoji záchrancovia. Čo mám s nimi robiť?

- Poklakni a rozostri zásteru! Keď ti vojdú do nej, opatrne sa zodvihni a dávaj pozor, aby ti nevypadli! Neboj sa, nezláknú sa, dávno vidia, čo sa okolo nich robí.

Ivka si klakla a rozťahla zásteru pred trpasličí zástup. Nechala všetkých vojsť do nej a potom sa aj s nimi zdvihla z brázdy. Ju zasa obor vyniesol na dlani pred svoju tvár.

- No, spytuj sa, Ivka, na čo čakáš - netrpezlivý bol.

- Hneď, ale nekníš mnou, lebo sa mi hádžu v zástere.

Nahla sa nad zásteru.

- Ľudkovia dobrí, - ticho vravela, aby ich svojím hlasom nesfúkla, - ktorý z vás vie čarovné slovo pre obra Hrba?

Najskôr bolo v zástere ticho, lebo starac pomáhal šuhajovi tíšiť plašiace sa kone. Keď ich upokojili, ozval sa :

- Ja viem, - ledva počula jeho hlas, - poviem ti ho, ale ty ho hneď obrovi nepovedz, lebo je už taký netrpezlivý, že by zaklínadlo ihneď vyslovil. V tú chvíľu, keď ho povie, rozplynie sa a my i s tebou by sme spadli z ozrutnej výšky a zabili sa.

- Dobre. Aké je to slovo?

- Kameňhrb, - zašepkal starček.

Ivka sa s úsmevom poďakovala a obrovi povedala, aby ju zložil na zem. Až tam mu vraj povie to, po čom toľké roky túži. Poslúchol, zložil ju opatrne na zem a zohol sa k nej.

- Kameňhrb... To je Tvoje slovo, obor.

- Ďakujem ti, dobré dievča, ďakujem nastokrát. Za odmenu si voly i radlom nechaj a tu, hľa, ešte päť posledných zlatiek ti do vena dávam. Ja ich už nebudem potrebovať.

- Kameňhrrrb!!!, - zaburácali potom obrovské ústa a v tú chvíľu sa opacha stratila spred Ivky, sta by bol niekto šibol čarovným prútikom.

Dievča zostalo v poli bezradne stáť. V brázde bučali voly, v zástere sa tmolili vystrašení ľudkovia. Rozmýšľala, čo s nimi spraví. Napokon sa rozhodla zaniešať ich tam, odkiaľ prišli, do brázdy. Opatrne ich povykľadala a keď sa s nimi chcela rozlúčiť, maličký stavec povedal:

- Maj sa dobre, oráčka, a pamätaj, že teraz, keď sa Hrb pomínul, si obryňou ty a tvoji ľudia. Preto dobre nakladajte so všetkými, aj drobnými stvoreniami na tejto Zemi. Lebo možno raz príde čas, že na celom svete zostane iba jeden z vás. A možno raz zem budeme orať zas my... Dovtedy, dobre sa mávaj, dobro rozďavaj, dcérenka... - dodal stavec a v tú chvíľu sa malí ľudkovia úplne stratili. Hoci Ivka prevracala hrudy a hľadala ich, nenašla ani jedného. Zodvihla sa z kolien, postála a krútila hlavou nad všetkým, čo sa jej práve prihodilo. Potom vypriahla voly z radla a odviezla ich domov.

Neskôr s matkou poodvážali i ťažké obrie zlatky a dobre sa mali, dobro rozďavali... Po obrovi v Domaniži nezostalo ani stopy. Len skala, kde sedával a močil si nohy v piesku, sa dodnes nazýva Kameňhrb.

KRÁL MATEJ POD MANÍNOM

Hrdo sa vypína Veľký Manín nad Považím. Obohnaný skalnými múrmi ako pevnosť stráži vchod do malebnej Manínskej tiesňavy, ktorú lemujú spenené vody Manínskeho potoka. V bludisku skál, schovaných v hlbokom lese, sa domorodec ľahko ukryje, ale aj stratí, nehovoriac o hojnosti všakovakej zveri, ktorú tieto lesy vždy ukrývali.

Aj legendárny uhorský kráľ Matej si obľúbil tento zastrčený kút svojej veľkej ríše a chodieval sem na poľovačky. Veru, slovenské lesy naozaj mŕloval viac ako kráľovské komnaty Budína, preplnené služobníctvom, hradnou strážou, prefíkanou šlachtou a intrigami. Zbožňoval poľovačky. Ale dnes sa mu akosi nechcelo naháňať zver. Očaril ho pohľad na kamenných veľikánov Manínskej tiesňavy, ktorí mŕkvo postávali navôkol. Vyzývavo otŕčali svoje holé múry, obkolesené rímsami skalných previsov. Akoby provokovali: Nože, ak si kráľ, postav sa na naše temeno a rozhliadni sa navôkol!

Veru, neodolal kráľ Matej lákaniu manínskych bráľ. Odrazu ho nebolo. Stratil sa. Zmizol z dohľadu verných strážcov, čo mali neustále oči na stopkách. A už sa štvrerá strmou stráňou, že sa tomu bezočivému bralisku pozrie z očí do očí.

Lenže manínske zrúzy sú iným bludiskom než komnaty starobylého Budína. Derie sa Matej húštinou, blúdi horou, túla sa pomedzi skaliská, čoraz vyššie a vyššie, až odrazu nevie, kadiaľ. A kde to vlastne je? Lesy sú husté, nekonečné... Kráľovské nohy nie sú zvyknuté na tolkéto stúpanie, čižmy tlačia, poľovnícky odev je už spotený, dotrhaný od kríkov. Aj deň sa nachýlil, v hrdle vyschlo, v žalúdku vyhrávajú cigáni. Veru, nebolo už kráľovi všetko jedno... Keď tu zrazu, akoby mávnutím čarovného prúťika – les sa rozostúpi a pred ním krásna poľana a uprostred nej akási chatrč, salaš. V drevenej ohrade stádo oviec, valasi práve doja. Psiská ozrutné ako statné vlky hneď zacitili pach cudzinca. Už aj ceria zubiská, brešú, zlovestne vrčia. Valasi okríknu psov a nedôverčivo zízajú, čo za divný patrón sem zavítal. Akési fajnové šaty, cez rameno kuša, jemné ruky veru nepoznajú stotočnú robotu! A už si to mieri rovno ku kolibe, kde bača Kubo práve zvära syr v kotli.

- Dobrý deň! , - zdraví čudný cudzinec vo dverách koliby.

- Daj Pánboh, nech je dobrý, - odzdraví bača nedôverčivo. - A ty ktože si, čože si?

- Nuž, poľujem, stratil som sa od svojich, horami blúdim, príbytok ľudský hľadám, až som sem došiel. Nože mi daj čosi zjesť, som hladný ako vlk a ustatý ako kus dreva, - odvetí prišelec unavené a sadá si rovno na prah koliby.

- Tristo hrmených, ešte mi tu bude rozkazovať!, - nazlostí sa bača. Priskočí ku dverám a švác milého návštevníka drevenou varechou po chrbte.

- Či ty nevieš, že na prahu sa nemá sedieť, že to prináša nešťastie? Už aj sa mi prac z očí!

- Človeče, ty si ale ostrý chlapík! Veď sa tolko na mňa nehnevaj, som zďaleka a neviem, aké tu máte zvyky, - odvetí prišelec chláholivo.

Kubo už aj po valaške siahal, čo bola v zrube zaťatá, lebo, veru, všelijakí grobiani sa túlavajú po lesoch a tento vyfintný čudák mu bol od začiatku podozrivý. No keď videl, aký je unavený, prišlo mu ho trochu aj ľúto.

- Len aby si vedel, že v tejto kolibe som ja pánom a čoby aj kráľ Matej tamto z Budína sem zavítal, tu mňa musí poslúchať!

- Ale veď hej, - prisvedčil cudzinec, - ja som len chcel poprosiť, či by sa dačo pod zub nenašlo, aj o nocľah by som rád popýtal, lebo som hladný, na smrť unavený a neviem, kde by som teraz nocou blúdil.

- Nuž, to je už iná reč. Dám ti večeru aj nocľah, len mi už na ten prah nesadaj!

Prišli valasi, doniesli mlieko, precedili ho do drevených koryťok. Bača dohľadal na robotu, aby všetko bolo, ako má byť, aby sa syr vydaril. Nalial cudzincovi žinčice a usadil ho na lavicu pred kolibou, vraj aby nezavadzal. Po robote bača navaril halušiek s bryndzou, pridal i opraženej klobásky, aby sa dobrota lepšie dolu hrdlom spúšťala. Všetci sadli k hrncu, schytili drevené lyžice a pustili sa do večere.

Chutné boli veru tie bačove halušky, okorenené dymom z pahreby a vôňou ostiepkov, čo sa údili nad ohniskom. Aj kráľovi chutilo. Najmä tá klobáska, čo kde – tu z halušiek vykúkala. I začal, keď už bol trochu najedený, len tú klobásku lyžicou vyberať. A tu švác! Bačova varecha pristála na kráľovských prstekom, len tak zabrneli.

- A či teba mať neučila, ako sa slušne pri stole správať?, - zahrnel bača.

Chudák kráľ previnilo žmurkol ako zlodejček prichytený pri čine a pofúkal si boľavé prsty.

Na noc si všetci políhali na seno, prikryli sa huňami z ovčej kožušiny a spokojne chrápali. Len chlpatí havkáči vonku pred kolibou strážili, či sa neblíži nejaký zloduch.

Sotva sa brieždilo, bača s valachmi už boli pri ovciach, dojili a vyhánali na pašu. Len neznámy hosť si ďalej veselo drieme na sene.

Zrazu sa psi rozštekajú smerom k hore. Les sa rozostúpi, vyjde chlap, za ním druhý, tretí, desiaty, bača ich aj prestal rátať, toľko sa ich naraz sype spomedzi kríkov. Chlapi statní ako jedle, parádne vyobliekaní, ozbrojení kopijami, lukmi, kušami.

- Ej, chlapi, zle je, aha, čo za muchy sa z hory vyrojili, - precedil bača pomedzi zuby a pohľad mu stvrdol. Veru, mal už svoje skúsenosti s podobnými nájazdmi.

Chlapi obkolesili salaš a mierili rovno k bačovi.

- Kto ste a čo tu hľadáte?,- prehovoril odvážne.

- O to sa ty nestaraj, čo my hľadáme. Len nám povedz, či si včera videl niečo mimoriadne, - zahrnel ktorýsi z nich prísne.

- A čo také som mal vidieť?

- Hľadáme...,- načal ten, čo baču oslovil, ale to sa už roztvorili dvere koliby a na prahu zastal bačov zívajúci noclažník. A tu zrazu – div divúci – ozbrojení chlapi padajú na kolená ako pred zjavením, snímajú čiapy, klaňajú sa úctivo, akýmsi cudzím jazykom zdravia rozospátého prišelca.

Bača Kubo len oči vyvaloval, keď sa dozvedel, čo za hosta to prichýlil pod strechu. A kráľ Matej sa už k nemu obracia a pýta sa prísne:

- Nuž, bača, a teraz mi dovoľíš sadnúť si na prah?

- Ej, sto striel hrmených, to veru nie, Vaša výsosť! Lebo keď si obyčajný človek na prah sadne, privolá na dom nešťastie. No keď to urobí kráľ – veď to by privolal nešťastie aj na celú krajinu!

- Dobre teda, bača, - smeje sa kráľ, - nesadnem si na tvoj prah. Ale vyrovnam sa s tebou za tú dvojnásobnú príučku, čo si mi včera uštedril. Kráľov pohľad opäť sprísnel.

- A či ty, bača, nevieš, že kráľovi sa máš pokloniť a klobúk z hlavy sňať?

Veru, nebolo treba Kuba dvakrát núkať, aby vyplnil kráľovo želanie. Už aj klačí na zemi, klania sa, širák v rukách. Kráľ mu ho vytrhol a zavola na kohosi zo svojho sprievodu. Zjavil sa mešec a... zlaté dukáty sa len tak sypú do Kubovho širáka.

- To je za tú ranu varechou! A toto za tú druhú!, - opäť štrngocú dukáty. - Veru, už dávno sa mi nedostalo takej dobrej výchovy, - smeje sa kráľ. –A ešte ti zaplatím za tú kráľovskú večeru. Zlatky aj do tretice zaštrngotali a potom sa kráľ aj so sprievodom stratili v lese.

Zarazený Kubo sa dvíha zo zeme, pred ním širák plný zlatiek. Naučený na skromnosť naozaj nevedel, čo s ním. Nuž, rozdal čosi valachom, čosi vložil do gazdovstva a ostatné zakopal vysoko v horách, kdesi pod samým temenom Manína.

Aby si to miesto v bludisku skál zapamätal, vyrýl vraj okolo neho jarček v podobe koleša. Či sa dakedy po zlatky vrátil, nevedno. Len to sa vie, že Kubo šťastne ďalej bačoval na svojom salaši. A to miesto, kde mal ukrytý poklad, sa dodnes nazýva Koleso. Poklad vraj nikto odvtedy nenašiel, a tak nečudo, že sa hovorí, že Manínska tiesňava je stále plná pokladov.

OVČIAR SPOD ŽIARU

Po svete sa raz túlal jeden ovčiar a hľadal baču, u ktorého by sa mohol prihlásiť do služby. Prešiel kus sveta, ale nie a nie nájsť také miesto, kde by potrebovali človeka k ovciam. Kráčal po cestách-kecťkách, šmýkal sa po blatistej pôde, narážal do skál, predieral sa kríkmi a divými konármi stromov, až sa mu napokon zdalo, že sa iba krúti dookola a stále je na jednom mieste.

Bol hladný, nejedol dva dni, ktovie, kedy sa dostane k nejakým ľuďom. Dolu pod ním zurčal potôčik, nuž zbehol k nemu a pustil sa povedľa neho. Potok človeka vždy kamsi zavedie. Nášho ovčiara na akúsi lúku. Na nej stála koliba a pri kolibe košiar, v ktorom dojlil ovce staručký muž. Na priedomí dievčína. Podišiel ovčiar k ohrade, oprel sa o latky a pozdravil:

- Dobré ráno, bača. Nehnevajte sa, že vás pri dojení zdržujem, ale už blúdim celý deň i noc po horách a neviem, kde sa nachádzam.

- Tu si, pod Žiarom, papradnianskym, - odvetil mu stavec a prestal dojiť, prekvapený príchodom mládenca oblečeného v cudzom kroji. – Keď toľko blúdiš, iste si nemal nič od predčera v ústach.

- Veru nemal, hladný som ako vlk.

Stavec poslal dievča do koliby, aby odtiaľ prinieslo ovčiarovi kúsok syra, zopár zemiakov a črpák žinčice. Ovčiar sa najedol a ďakoval bačovi za jedlo. Potom sa spýtal:

- Keď vás tak vidím, bača, zdá sa mi, že ovce dobre nevydávajú.

- Veru nie, synak, som už starý. A vnučka, tá dojiť nevie.

- Do služby by ste ma nevzali?

- Čoby nie, vzal by som Ťa, ale platiť by som nemal čím. Nanajvýš tak ovečkami...

Ovčiar sa poškrabal za uchom, klobúk potlačil viac nad oči a potom povedal bačovi:

- Súhlasím, bača. Túlam sa po svete a ktovie, ako dlho by som sa ešte túlal, zostanem ja radšej pri vás. Ak mi dáte za rok služby dve ovečky, budem sa vám starať o stádo.

Stavec súhlasil a kázal vnučke, aby zaviedla valacha dnu. Odvetdy slúžil ovčiar pod Žiarom a skoro všetku prácu robil sám. Len keď bolo treba zaniest' syr na jarmok, išiel vždy stavec s ním.

Raz, keď sa vracali z mesta, prišla na baču slabosť. Bol by spadol, keby ho ovčiar nebol zachytil. Vyrožil teda starkého na chrbát a vykročil s ním pod Žiar. Keď ho ale priniesol, bolo už neskoro, bača dodýchal. Ovčiar dievčine pomohol starkého pochovať a ďalej sa staral o ovce, ako predtým.

Keď ubehol rok a chcel sa pobrat' preč, povedala mu, že by mohol, ak chce, zostať pod Žiarom navždy. Zostal, dievčinu si o niekoľko týždňov vzal za ženu a začali spolu gazdovať. Nebol to ľahký život, trápili sa. Ak si chceli prílepšiť, musel ovčiar na lov. Pod Žiarom bolo zveri dosť, nuž chodil čoraz častejšie a občas priniesol nejaký úlovok. Jedného dňa, na jednej peknej lúke, neďaleko zhoreného hradiska, natrafil na pokojne sa pasúce divé kozy. Skryl sa za strom a čakal, kým prídu bližšie. Pripravil luk, vložil šíp a chcel namieriť na mladú kozu, ktorá stála len kúsok od neho. Vtedy za ním čosi zadupotalo. Obzrel sa a videl, že neďaleko zastal krásny divý cap a uprene pozeral na neho. Ovčiar si obzeral smelé zviera, rozmýšľal, že strelí radšej po ňom. Skoro z ňoh spadol, keď cap pohol pyskom a ozval sa ľudským hlasom:

- Nestrielať kozy z môjho stáda, ovčiar! Ak ma poslúchneš, odmením sa ti.
- A ako by si sa mi mohol odmeniť? – spýtal sa ovčiar, keď sa spamätal z prevkapania.
- Neboj sa, budeš spokojný. Len mi musíš sľúbiť, že už nikdy nebudeš strielať do divých kôz. Sľubuješ?
- Nedbám, ulovím si inú zver.
- Dobre teda, pristúp ku mne a chyt' ma za roh.

Ovčiar chytil capa za mocný roh. Ten mykol hlavou a roh, za ktorý ho držal, sa zlomil a ostal mu v ruke.

- Ten roh má takú moc, že keď z neho zhotovíš trúbku a zatrubíš na nej, hneď sa pri tebe zjavím a vyplním ti želanie. No zatrubiť môžeš iba raz. Vtedy, keď ti bude najhoršie. Rozumieš? Inak by ti mohla ruka zhorieť...

Cap dopovedal a zmizol. Kozie stádo sa na lúke páslo pokojne ďalej a ovčiar sa zmätený pobral domov, bez úlovku. Doma rozpovedal žene, čo v hore zažil. Nebola by verila, ale keď videla, že muž priniesol kozí roh s už aj z neho strúha trúbku, pomyslela si, že to bude asi naozaj pravda, že si z nej azda žarty nerobil.

Od toho času žili spolu pod Žiarom ďalej, akoby sa nebolo nič prihodilo. Na trúbku z kozieho rohu si ani nespomenuli. No jedného roku prišlo sucho a ovce sa nemali kde pásť. Ovčiarova žena povedala:

- Zatrúb na trúbke! Či môže byť pre ovčiara niečo horšie ako suchý rok?
 - Ej, žena, žena, to je veľká bieda, ale nie je to príčina trubiť na mojej trúbke.
 - Trápili sa s ovcami na planých pasienkoch, trelí biedu, ale ovčiar na trúbke nezatrúbil.
- Prišli aj horšie časy, ich ovce dostali akúsi chorobu a skoro všetky zdochli. Žena si trhala vlasy od žiaľu, nariekala a prosila muža, aby zatrubil na trúbke, lebo ak to neurobí on, spraví to sama. Ovčiar jej prísne povedal:
- Varujem ťa, na trúbku nesiahaj! Je pravda, že nás stihlo nešťastie, ale pri dobrej vôli sa z neho dostaneme aj sami.

Trvalo niekoľko rokov, kým si vychovali nové stádo. No stalo sa opäť niečo ešte horšie. Jednej noci sa vlci prehrabali do košiara a podusili všetky ovce. Nestačili si ani slzy dobre utrieť, a hneď v druhú noc sa im chytila koliba plameňom. Celá zhorela. Ledva stačili z nej v poslednej chvíli vybehnúť. Nepodarilo sa im zachrániť ani malý kúsok, len trúbku ovčiar stačil z klinca schytiť...

- Ak ani teraz nezatrúbiš, - kričala žena na neho, - si hlupák.
 - Nie, žena, nebudem trúbiť. Pôjdeme obidvaja do služby k bohatému gazdovi, zarobíme nejaký groš a začneme odznova...

Začala doňho búšiť pästami a chcela mu trúbku vytrhnúť, že na nej zatrúbi sama. Odsoltil ju a trúbku skryl pod košeľu. Keď sa utíšila, vzal ju za ruku a vykročil s ňou k dedine. Išli si hľadať službu. Päť rokov robili u bohatého gazdu. On bol kočišom, ona pracovala na poli. Keď po ťažkých piatich rokoch zráтали zárobok, videli, že si budú môcť zasa postaviť kolibu i košiar, ba kúpiť aj zopár oviec.

Keď už zasa bývali vo svojom, povedal ovčiar svojej žene:

- Vidíš, žena moja, ktovie, ako by sme boli pochodili, keby sme boli trúbili na trúbke. Takto sme si sami pomohli z biedy, usilovnou prácou sme opäť nadobudli stratené veci.

Žili a dobre sa im darilo. Neubehlo veľa rokov a ovčiar pod Žiarom mal veľikánske stádo. Jeho žena sa však už zunoval bačovský život. Nahovárala muža, aby ovce predali a nadobudli si väčšie gazdovstvo. Tolko mu húdla, tolko prehovárala, že ju poslúchol. Kúpil všetky role pod Žiarom a najal si sluhov. Svojej žene priviedol slúžku. Už nemusela robiť nič, všetko za ňu spravil muž a čelaď. Všeličo si vymýšľala, všeličo chcela. Napríklad parádneho koča sa jej zažiadalo. Raz, keď nebol doma, rozhodla sa, že ju vypátra... Kde len tá trúbka môže byť? Našla, otvorila skrinku a chytila trúbku do ruky...

- Možno ani nie je pravda, že je záračná, - vravela si polohlasne v izbe. - Keby bola, iste by muž už bol na nej zatrúbil, veď nám toľkokrát bolo zle. Nuž čo, skúsím to sama, teraz, keď nie je doma.

Priložila trúbku k ústam a zadula do nej. V tú chvíľu sa pred ňou zjavil divý cap a spýtal sa:

- Čo si želaš, žena ovčiarova?

- Chcem nový koč, taký parádny, aby mi aj paničky závideli.

- A to si ma len preto volala!? Mala by ti zhorieť ruka, ale to by bolo nešťastím i pre ovčiara. Preto ťa inak potrestám. Nech ti na hlave narastú... kozie rohy!

Cap sa stratil a jej spomedzi vlasov vykukli naozajstné kozie rohy!! Preľakla sa, ronila horké slzy, umárala sa od žiaľu, kým sa muž nevrátil. Keď ho zbadala, hodila sa mu do náručia a prosila ho, aby jej odpustil.

Ovčiar premýšľal, čo robiť, ako žene pomôcť. Ale hoci si hlavu dlho lámal, nevymyslel nič. Podišiel ku skrinke, kde bola skrytá trúbka, a povedal:

- Myslím, žena moja, že až teraz prišla chvíľa, keď nám okrem trúbky nemôže nič pomôcť. Je načase, aby som na nej zatrúbil.

Vzal trúbku do ruky a mocne na nej zadul. Len čo doznel jej zvuk, zjavil sa divý cap.

- Čo si želaš, ovčiar? Vari si sa ocitol vo chvíli, že ti je najhoršie?

-Tak je, priateľu... Kým doteraz som si pomohol aj v tých najťažších chvíľach, v tejto si naozaj neviem rady. Vezmi, prosím, mojej žene rohy, lebo v tomto nešťastí jej okrem teba nepomôže nik.

- Nech sa stane, - povedal divý cap a v tú chvíľu po rohoch nebolo ani stopy. Ešte ovčiarovi prikázal, aby mu trúbku položil na hlavu, kde mu chýbal jeden roh. Keď tak ovčiar urobil, z trúbky stal zasa roh a prirástol na svoje staré miesto.

Cap sa stratil a ovčiar so svojou ženou zostal v chalupe sám. Prosila ho, aby sa nehneval, objímala ho a zo srdca ďakovala, že ju zbavil rohov.

Od tej chvíle bola oveľa skromnejšia a usilovnejšia ako predtým. Šťastná, že má takého múdreho muža, s ktorým dokáže hory aj rohy prenášať.

SNEŽNÁ KRÁLOVNÁ

Pod horou zvanou Hrebienok žil kedysi jeden vtáčnik. Bystrý a zručný človek vo svojom remese, v chytaní vtákov. Nikdy sa domov nevrátil naprázdno. Kedykoľvek šiel na postriežku, vždy priniesol nejaké vtáča.

Raz, v neskorú jeseň opäť stúpал do hory. Sneh už poletoval, na kraj pod Hrebienkom dýchla zima, nuž si vravel sám pre seba:

- Tento rok už idem na postriežku posledný raz. Ešte chytím čierneho drozda a dám vtákom nejaký čas pokoj.

Učupil sa za mohutnou borovicou a pozorne striehol, kedy sa vo veľkej pasci zjaví drozd. Netrvalo dlho a čierny vták priletel ku klietke. Chvíľu pred ňou skackal a potom šup, skočil dnu a začal zobať semenka. Vtáčnik už – už chcel motúzom myknúť, keď sa zrazu pri klietke objavila akási žena. Na hlave mala zlatú korunku, na nohách zlaté čižmičky, zahalená v dlhom bielom plášti. Prihla sa ku dvierkam klietky a pretisla nimi ruku, že drozda vytiahne. Lenže v dvierkach trčal háčik a ženu poranil na ruke. V tú chvíľu sa jej zmocnili mdloby, hneď sa vystrela na zemi.

Vtáčnik sa prelakol, nevedel, čo v rýchlosti urobí. Už chcel ísť ku klietke, no vtedy sa rozhučala hora. Strašný víchor sa oprel o borovice, sneh začal padať, ako by ho z koša sypal. V tom hukote sa kdesi spoza stromov zjavil vysoký biely muž. I on mal na hlave korunu a na nohách zlaté čižmy.

- Nešťastný človeče, - rozkričal sa na vtáčnika, - čo si to urobil?! Ženu si mi zranil, čo ak ju nadobro stratím?!

Prestrašený lovec vtákov zašepkal:

- Kto si? Ver mi, nechcel som ublížiť tvojej žene.

- Som snežný kráľ a táto nehybná bytosť je snežná kráľovná. Ktože bude teraz v zime vtáky a zvieratká opatrovať? Doteraz to vždy robila ona. Kto ju tejto zimy zastúpi!?

Snežný kráľ tam dlho lamentoval. Potom drozda z pasce pustil, nehybnú kráľovnú vzal do náručia, skríknuc ku vtáčnikovi:

- Chod do svojej chyže a čakaj ma! Prídem, len čo sa o ženu postarám. Doma máš driečnu dcéru, nuž po tú sa zastavím, aby túto zimu zastúpila snežnú kráľovnú...

Lovec vtákov zbledol, prelakol sa ešte väčšmi. Jeho dcéra Oršulka bola krásna ako hrdlička, dobrá ako lastovičie mláďa, milá ako vtáčí spev. Nie! Urobí čokoľvek, ale Oršulku snežnému kráľovi nedá!!

Dobehol domov ako bez duše. Hneď povedal svojim trom synom, čo sa v lese udialo a že od tejto chvíle nesmie ich sestra vyjsť z chalupy. Prikázal im, aby ju striedavo strážili. Noc čo noc mal jeden z nich byť hore a dávať pozor.

Hneď v ten večer si zastal na stráž najstarší z nich. Bola polnoc, všetci v chalupe spali. Iba on sedel v izbe na lavici a statočne strážil. Vtedy zatukalo voľačo na sklo. Podišiel k oknu a hľa, v mesačnom svite zazrel bieleho vtáka. Na hlavičke mal zlatý chochol, nôžky zo zlata. Očami na šuhaja hľadel, zobáčikom si potukával. Ej, či je to krásny vtáčik, pomyslel si mládenec. Vstal, opatrne odchyľil okenicu a chmat. Načiahol sa chytro za vtáčatom. No biely vták sa v okamihu zmenil na človeka a ako pierko vytrhol mladého strážcu z chalupy von. Tam ho za seba postavil, dačo zamrmlal. Zaraz sa z vtáčnikovho syna stal snežný stĺp.

Otec ráno kvílil, plakal, lebo tušil, čo sa stalo. Lenže všetko bolo márne. Zaumienil si, že druhú noc bude s druhým synom strážiť aj on. Keď však prišla polnoc, ťažký spánok mu prilahol viečka. A vtedy už aj tukal na sklo okna biely vták. Druhý vtáčnikov syn pochodil rovnako ako jeho starší brat. A keď snežný kráľ aj tretieho vtáčnikovho syna premenil na snežný stĺp, nešťastný otec vedel, že je zle a že musí Oršulke všetko porozprávať. Nech vie, aké nešťastie na ňu číha.

- Preto, dcérka moja, keby ako bolo, z chalupy nevychádzaj, v noci k obloku nechod, lebo ten biely vták nie je nikto iný, ako sám snežný kráľ.

Dcéra prisľúbila. Keď sa na druhý deň zotmelo, uložila sa k spánku. Ale sen nie a nie prísť. Neprestajne premýšľala o snežnom kráľovi a jeho chorej žene. Občas pozrela na unaveného otca a keď videla, že spí, vstala. Obliekla sa a podho rovno k dverám. Vyšla nimi k svojim bratom, snežným stĺpom. Zastala si pri nich a čakala polnoc.

Keď hlásnik v dedine pod Hrebienkom odtrúbil dvanástu, zjavil sa snežný kráľ. Tento raz nie ako vtáča, ale ako človek. Postavil sa pred dievčinu a povedal:

- Vidím, že si sama vyšla pred chalupu. A či vieš, že som prišiel pre teba? Musíš odísť so mnou do môjho kráľovstva.

- Áno, snežný kráľ, viem to. Pôjdem. Len ťa prosím, aby si mi bratov odklial.

- Vidím, že máš dobré srdce. Takú potrebujem. Tvoje želanie ale splním, až keď budem vidieť, že svoju robotu konáš, ako sa patrí. Staneš sa na nejaký čas snežnou kráľovnou a budeš sa starať po celú zimu o vtáčatá a zvieratá.

Zatočil nad ňou ramenom a jej prostý odev sa zmenil na biely, kráľovský. Na hlavu jej položil zlatú korunku a spod pláštá vyťahol zlaté čizmy.

- Obúvaj sa Oršulka, a poď. Robota čaká...

Odvádzal ju do snežného paláca, ktorý stál kdesi vysoko v horách.

Otec vtáčnik ráno plakal, trápil sa, i pástou do neznáma hrozil, ale všetko márne. Oršulka zmizla bez stopy. Ktovie, kde chůda je a čo sa s ňou stane.

O dievčinu sa však nebolo treba strachovať. Chodila po krajine, po lesoch i lúkach a zbierala v snehu skrehnuté vtáky. Tu bol poranený dudok, tam plavý drozd stratil krdlik. Inde zasa zajka z oka vypustila, alebo srnke ošetrila ranenú nôžku. Chodila sem i tam, chránila a opatrovala zvieratká po celú zimu.

Vtáky si štebotali:

- Snežná kráľovná už ide.

- Snežná kráľovná pomôže, - tešili sa i štvornohí chl páči.

- Videli sme v horách snežnú kráľovnú, - rozprávali rúbáči ženám doma pri večeri, keď sa vrátili z lesa.

Oršulka chodila po krajine a pomáhala. Zvieratká i vtáčiky ju mali rady. Sedeli jej na ramenách, schovávali sa jej do vlasov, túlili sa v záhyboch kráľovských šiat. Hýl jej hlavu obletoval, drozd pri uchu spieval, pinky, červienky, čížiky, ktoré sa na jeseň pod Hrebienkom zabudli, sa jej zohrievali v dlaniach. Zajko s veвериčkou skackali pred kráľovnou, srnka stúpala v jej šlapajách, líška, vlk a medveď pozerali na ňu spod hustej jedliny.

Oršulka bola obetavá a k zvieratkám azda i lepšia ako naozajstná snežná kráľovná.

Keď sa priblížila jar, zavolať si ju snežný kráľ.

- Páčila sa mi tvoja robota, Oršulka. Preto splním, čo som slúbil. Moja žena vyzdravela, odteraz sa ujme vtákov a zvieratiek ona. Poď, zavediem ťa domov, pod Hrebienok. Otec bude určite najšťastnejším mužom na svete.

Najskôr zastali pred troma snežnými stĺpmi, zakliatymi bratmi statočnej Oršulky. Snežný kráľ ich jediným mávnutím ruky oživil. Zazívali, pretreli si oči, akoby sa boli prebudili z obyčajného sna.

- Tu ich máš, Oršulka, zasa živých, - povedal snežný kráľ.

Ty si napravila to, čo otec zavinil, ja som dodržal slovo. Všetko je zasa tak, ako bolo. Pôjdem. Len ešte otcovi odkazujem, aby lapanie vtákov radšej zanechal. Nepáči sa mi jeho remeslo. Snežný kráľ sa stratil, ani nepostrehli kedy. Vo dverách chalúčky sa objavil utrápený vtáčnik. Keď tých štyroch zazrel, skríkol od radosti:

- Deti moje, tu ste, tu ste!

- Pravdaže, kdeže by sme boli, veď to všetko bol iba chladný, zimný sen. Pozrite otec, slnko vychádza, vtáčiky štebotajú, - objala ho Oršulka.

Ale nebol to sen. Keď sa pod Hrebienok prihnala nová zima, zjavila sa i snežná kráľovná. Vykročila do hôr a starala sa o slabé zvieratká, o skrehnuté vtáčiky. Ako predtým.

POVEŠŤ O OBJAVENÍ PRAMEŇOV

V nedalekej obci pri Váhu žil chudobný pastier oviec. Jeho hlava už prešedive-
 la, chrbát sa zhrbil, staré údy ho boleli, telo malátnelo. Za svojim stádom už
 len pokrívkal o palici, vlečúc svoje chromé nohy. Odjakživa rád hnal svoje
 stádo do teplického údolia. Často tu vídal z barín stúpať paru, ktorej zápach sa mu zdal byť
 zriedkavý a neznámy. Raz sa už ako chromý stavec dovliekol so svojim stádom do teplického
 údolia, zastal pri jazierku z ktorého vystupovala biela para a šíril sa čudný zápach. Zrazu
 vidí, že jedna z jeho oviec, ktorá mala od vlčích zubov chromú nohu, zanechala pašu a zašla
 do pariacich sa barín. Dostal o ovečku strach, a tak ju pozoroval. V nasledujúcich dňoch oveč-
 ka opäť zašla do barín a po čase zistil, že do jej chromej nohy sa vrátila opäť pohyblivosť. Sta-
 rý pastier v šťastnej predtuche odložil palice, pastiersku kapsu i odev a ponoril rozbolavené
 údy do teplých vôd jazierka nad prameňmi. Deň čo deň sa potom kúpaval, pociťujúc úľavu.
 O mesiac mu nohy slúžili zasa. Chýr o liečivej vode letel od úst k ústam, šíril sa Považím, na
 Moravu i do ďalekých krajín a chorí prichádzali, aby sa vykúpali v prameňoch živej vody.

Aj dnes, po toľkých rokoch, voda denne pomáha desiatkam ľudí, ktorým zmierňuje
 bolesť a prináša uzdravenie.

HRÍB

Na dnešnom Hríbe v Trenčianskych Tepliciach, ktorý sa kedysi volal Podskala, chceli volakedy postaviť zámok. A veru aj začali. No len čo postavili prvé múry, cez noc im všetky pomizli. Stavali druhý deň, no ráno znova svoje načaté dielo nenašli. Tak to šlo niekoľko dní, až sa stavitelia rozhodli vypátrať, prečo im stena do rána vždy zmizne. Večer nešli domov, ale sa poschovávali za kriky a čakali. Okolo polnoci sa z ticha noci začali ozývať nepríjemné pazvuky. Daktori stavbári veru ihneď zdupkali, ostalo len pár odvážlivcov, no i tí svoju trúfalosť neskôr olutovali. Kým oni čučali v úkryte, na stavenisko ktovieodkiaľ prihнала sa celá tlupa čertov – s kopytom, chvostom i čierno-čiernymi kučerami, z ktorých vykúkali dva nefalšované rohy. Do pol pása nezahalení pekelníci tancovali svoj ohnivý tanec okolo vystavaných múrov – krútili sa vókol nich, poskakovali, čudné nóty vydávali. Tak to trvalo skoro hodinu. Stavitelia schovaní za kríkmi takmer zamreli za ten čas od strachu. Len sa v tichosti pozerali na čertovské vystrájanie, každá minúta sa im zdala hodinou. Keď sa blížila jedna hodina, každý z tých čertískov kus múru uchmatol, akoby to bol perník, ktorý sa dá rozmrvit a načisto sa s ním prepadol volakde až do horúcich pekiel. Po múre hneďky neostala ani pamiatka. Laknutí stavitelia povyliezali z úkrytov, no tri dni a tri noci nedokázali o tom, čo videli prehovoriť. Povára sa, že už ani jeden z nich nikdy nestaval, radšej sa pochytili sedliackych robôt, len aby sa už s ohnivými pekelníkmi nestretili. Odvtedy už nikto zámok na Hríbe nestaval.

KOČACÍ ZÁMOK

Gróf, ktorému patrili lesy v okolí Trenčianskych Teplíc, bol veľmi chamtivý človek. Nič ho nezaujímalo, len kde by voľačo získal. Zato jeho dcéra Kvetoslava bola láskavá, všetkých mala rada a peniaze a moc ju vôbec nezaujímali. Ľud ju miloval. Najviac času trávila so zatúlanými zvieratkami, o ktoré sa starala.

Keď sa blížili Kvetoslavine 17. narodeniny, dal si ju otec zavolať:

„Dcéra moja, už je čas, aby si sa vydala. Sám som sa postaral, aby z toho bol aj nejaký ošoh. Vezmeš si Grófa z Hrachovej! Majetky pospájame, aspoň voľačo do rodiny prinesieš! Kým my máme len samé lesy so skalami, on má úrodnú pôdu, na ktorej bude hojná úroda!“

„Otče nie! Je starý! A nič iné ho nezaujímá, len či má pálenku naliatu! Je krutý, ľudí bez príčiny bičuje, zver v lese strieľa!“

„Už som povedal! Budeš dozerať na to, aby peniaze neprehajdákali! Aspoň sa konečne prestaneš krútiť medzi tými svojimi túlavými mačkami a psami!“

„Ale otče, veď mu ani poriadne nerozumiem, keď niečo rozpráva!“

„Nech hovorí ako chce! Veď ty si privykneš!“

Darmo ho dcéra prehovárala. Otec už bol dávno dohodnutý so svojim budúcim zaťom.

V deň sobáša sa Kvetoslava celá triasla, no bola rozhodnutá, že prsteň od Grófa z Hrachovej neprijme. A veru keď jej ho išiel pred všetkými ľuďmi navliecť na prst, povedala:

„Radšej ostanem navždy slobodnou, ako sa stať tvojou ženou!“

Podgurážený ženich nahnevane skríkol:

„Tak ty takhle? Nejsú pro tebe dost dobrej? Co´s by´s chcela, krále? Tak si seber ty svoje kočky a psiská a kraluj im!“

A presne to Kvetoslava urobila. Odviedla svoje mačky a psov hlboko do lesa, na opustenú skalu, ktorá nemala meno. Pred vetrom, dažďom i snehom ju chránili balvany, pred zimou zasa teplé kožušky zvieratiek, ktoré si okolo nej každý večer políhali. Dobří ľudia jej nosili jedlo, až ku skale vyšliapali chodníček.

Gróf z Hrachovej prepil všetky pozemky a nad fľašou pálenky vždy len nahnevane vzdychol:

„Chcela byť princeznou, tak si ťeď kraluje na skalnatém zámku s kočkami!“

Dnes už na skale nikto nebýva, nenájdete tu ani jedného túlavého psa či mačku. No domáci toto miesto dodnes volajú Kočací zámok.

ČERTOVA SKALA

Certov sa okolo Trenčianskych Teplíc v minulosti ponevieralo viac ako dost. Jeden z nich, Demeter ho volali, nebol čertiskom akoby si predstavoval Lucifer. Nielenže nevodil do pekla duše, ale na dôvažok za stravu pomáhal ľuďom pri práci. Peklu sa vyhýbal, radšej ako by sa do neho vracal, prespával v senníkoch u sedliakov.

„Ach, Demeter,“ hovorili mu chlapi z dediny, „škoda že si sa narodil ako čert. Kebyže si chlap, nejedna dievčina by ťa chcela za muža!“

A veru, Demeter bol driechy, silný a šikovný, ba čo viac, ešte i dobrého srdca. Oči mu často blúdili ku Kataríne z horného konca. Raz si dodal odvahy a spýtal sa jej:

„Katarínka, nechcela by si ma za muža?“

Katarína sa zapýrila:

„Čožeby nie, ale neviem, či by mi to rodičia dovolili...“

Zašli Katarína s Demeterom k rodičom. Vysvetlili im, že sa do seba zapozerali, že by sa radi aj zobrali, ale najprv by chceli obrátiť pekelníka v človeka. Katarínin otec sa zamyslel a povedal:

„Nemám proti tebe nič, Demeter. Nevadilo by mi, keby si moja dcéra zobrala za muža

hoci aj čerta, keď je pracovitý a dobrý chlap. Keď vlastnými rukami postavíš chalupu, zasadíš pri nej sad a obrobíš pôdu, dám ti Katarínu za ženu.

„Ale ja žiadnu pôdu, kde by som mohol stavať nevlastným...“

„Tak si ju musíš kúpiť.“

„A za čo?“

„Za peniaze, ktoré si sám zarobíš!“

A tak začal Demeter zarábať. Pracoval, kde sa dalo. Rúbal drevo, pomáhal stavať, rýľoval zem... Celé roky mu trvalo, kým mal konečne dosť peňazí. A vtedy si ho dal zavolať sám najvyšší Lucifer.

„Tak ty takto? Celkom kaziš našu povesť! Peniaze, ktoré si si zarobil sú nečisté, lebo si si ich zarobil ľudskou prácou! Okamžite mi ich prines!“

Darmo ho Demeter presviedčal, že on už nechce byť čertom, že radšej bude so svojou Katarínou celý život pracovať a starať sa o vlastné ratolesti. Lucifer bol neoblomný. A tak sa Demeter pobral domov. Rozhodol sa, že peniaze skryje. Dlhو rozmýšľal kde, až si napokon vybral vysokú skalú. Tam vyšiel a presne na úplnom vrchu dupol, skala sa mu rozostúpila, tam skryl peniaze a skala sa znova spojila.

Keď sa ho na druhý deň Lucifer spýtal, kde sú peniaze, Demeter povedal, že si ich ukryl a že mu ich nedá.

„Keď nedáš, tak nedáš! Buď si teda pominuteľným človekom, keď sa ti ten život tak páči!“

Zrazu bol z Demetera človek. Žiadneho chvosta, ani rohov na ňom nebolo. Potešil sa, že už si bude môcť zobrať za ženu vysnívanú Katarínu, aj keď sa mu zdalo, že to prešlo akosi hladko. Prišiel na skalú, aby si odtiaľ zobral svoje našetrené peniaze, no našiel tu len svoju stopu v skale. Darmo dupal, darmo kričal, rukami skalú odtláčal. Ako sa z neho stal človek, všetka jeho pekelná sila zmizla. A tak ostal poklad v skale.

Dlho sa ešte musel Demeter obracať, aby postavil pre Katarínu nový dom, no napokon sa mu to podarilo.

A na Čertovej skale, na kraji trencianskoteplického chotára do dnešného dňa vidno stopu v skale, ktorú tu zanechal ešte ako statný čert.

DEDOVEC A GRÓFOVEC

Kedyś rovné územie vlastnil jeden chamtivý gróf. S ľuďmi si nerozumel, od rána do večera počítal, čo všetko má v chotári a koľko by mohol na čom zarobiť. Stále bol v spore s jedným dedom, ktorý býval sčasti na jeho území, sčasti na území, ktoré nikomu nepatrilo. Dane neplatil, ba čo viac, bol chamtivý rovnako ako sám gróf, akurát že počítat si mohol iba zopár oviec. Obaja boli tvrdohlavci, že im páru vo svete nebolo. Jedného dňa sa dedo prechádzal s ovcami a práve tam, kde končilo grófovo územie a začínalo „ničie,“ našiel akúsi čudnú vec. Vyzerala ako zlaté žezlo, drahými kameňmi vykladané, ale nikto nevedel, čo by to mohlo byť. Veľmi rýchlo sa o tom dozvedel gróf a zašiel za dedom, nech mu ten poklad dá, veď sa nachádzal v jeho chotári. No dedo o tom nechcel ani počuť.

„Čo by som ti dával? Toto je môj poklad, ja som ho našiel!“

„Daj mi tú vec, patrí mne!“ kričal gróf a chytil koniec čudného žezla. „Nie, je moje!“ z plného hrdla zasa volal dedo. Tak sa deň i noc handrkovali, a pretože mali rovnakú silu, vec obaja v rukách sfískali, každý za jeden koniec. Zrazu pred nimi stál čudný polopriesvitný tvor odetý do bieleho rúcha:

„Vadíte sa, koho je tá vec. Tá vec je moja. Stratil som ju pred pár dňami, keď som tadeto išiel. Vráťte mi ju, prosím.“

„A ty si kto, že beháš po mojom chotári?“ opýtal sa prísne gróf.

„Som Duch týchto lúk a celej doliny. Verím, že budete natoľko čestní, že mi túto vec vrátite,“ odvetil prosebne neznámy.

„To by mohol povedať každý!“ zhúkol na neho dedo. „Tá vec je moja a basta!“

„Nie, je moja! A keď treba, budem sa tu s tebou aj do súdneho dňa nafaňovať!“ znova volal gróf na deda a už sa zasa prefaňovali o čudnú vec.

„Ha-ha-ha, som zvedavý, kto dlhšie vydrží!“ odpovedal so smiechom dedo.

Duch doliny ich ešte chvíľu pozoroval, no keď videl, že tí dvaja to myslia vážne a všetko má na svedomí len jedna vec, o ktorej ani nevedia, na čo slúži, povedal si, že nech sa tu teda nafaňujú, koľko chcú. Jediným gestom ich zmenil na dva kopce, ktoré tu stoja dodnes v tesnej blízkosti. Sú akoby sa spolu nafaňovali o jednu vec, iba ich vrcholy-hlavy sú vzdialené. Len z názvu kopcov vieme, že šlo v tom spore o vec – gróf si myslel, že o vec grófovu – Grófovec, dedo zasa že o vec dedovu – Dedovec. Čo sa však naozaj stalo s čudnou vecou a na čo vlastne slúžila, to dodnes nikto nevie.

POVEŠŤ O BIELOM JELEŇOVI

P
red
 mnohými rokmi v blízkosti terajších Trenčianskych Teplíc žil veľmi krutý panovník. Mal násilnícku povahu, nedôstojne zaobchádzal nielen so svojimi poddanými, ale i so všetkým živým – so zvieratami i celou prírodou. Ľud ho nemal rád, zvieratá sa mu vyhýbali. Jeho najväčšou záľubou bola polovačka. Nikdy to však nebol hon na zvieratá taký, ako ho bežne poznáme. Zver zabíjal ako zmyslov zbavený. Čo sa v lese len pohlo, zastrelil. Celé hodiny dokázal kántriť v lese všetko živé.

Jediný tvor, ku ktorému niečo cítil, ktorého si vážil a mnohokrát vypočul, bola jeho krásna mladá manželka. Bola azda jediná, ktorej by nedokázal ublížiť. Oplývala nielen krehkou ženskosťou, ale i múdrosťou. Jej alabastrová pokožka kontrastovala s tmavými vlasmi, z krvavočervených pier sa vinul vždy pokojný nežný hlas. Tým, že bola nadpriemerne súcitná, veľmi zle niesla manželovu povahu. Často sa mu prihovárala a odhovárala ho od jeho neľudských činov.

„Nezabíjaj zver v lese, keď ju nechceš jesť – iní sú hladní, nechaj ju im. Aj srny a jelene majú svoje právo na život!“

Manžel na tieto slová nedbal. Jeho krutosť nemala hraníc, čím ďalej viac ostával celí noci v lese sám, len so svojím koňom a zbraňou. A zabíjal a zabíjal. Ľudia, ktorí boli zvyknutí v núdezdi loviť zver, pomaly nemali čo loviť. Z lesa sa vytrácali diviaky, srny i lane, z lúk zajace, a čo bolo horšie, rozširovali sa choroby z mŕtvych tiel zvierat, ktoré panovník zastrelil a nechal

na mieste. Krajom sa rozšírila chudoba a bieda. Jeho manželka bola z toho veľmi nešťastná. Milovala zvieratá, milovala ľudí, no milovala aj svojho muža. Keď videla, že sama nič nezmože, pobrala sa za lesnou vílou, lebo verila, že len ona jej môže pomôcť v boji proti manželovej posadnutosti.

Víla prijala mladú ženu a s nevôľou si ju vypočula. Ved jej manžel jej vyhubil takmer všetku zverinu!

„Je len jediná možnosť, ako ti pomôcť,“ povedala napokon. „Je to nebezpečná hra, ktorú musíš absolvovať.“

„Nech je to čokoľvek, som ochotná to podstúpiť, len aby som zabránila ďalšiemu krvi-prelievaniu!“ zvolala bleďá dievčina.

„Privolám na teba kliatbu,“ studeným hlasom oznamovala víla, „z ktorej ťa môže vyslobodiť len obmäknuté srdce tvojho muža. Každú noc sa z teba stane jeleň. Bude rovnako krásny a biely ako ty. Nebudeš môcť rozprávať, no srdcom mu budeš musieť dať najavo, že si to ty, aby ťa nezastrelil. Keď v jeho posadnutosti dokáže vycítiť tvoju lásku a zloží zbraň, skončí jeho krutosť a ty znova budeš ako predtým. Cez deň sa však nesmieš slovom pred ním priekrnuť! Si ochotná toto podstúpiť?“ Krásavica nezaváhala ani na chvíľku.

„Samozrejme! Milujem svojho manžela. Isto i cez jeleniu podobu pocítiť moju lásku!“
A tak víla vyslovila zaklínadlo.

Večer, sotva sa panovník vydal na ďalší nezmyselný lov, premenila sa jeho žena na nádherného bieleho jeleňa. Vbehla bez strachu do lesa v nádeji, že čoskoro skončí zbytočné krviprelievanie. Netrvalo dlho a panovník bieleho jeleňa uvidel. Ostal veľmi prekvapený. Tak nádhernú zver ešte nestretol! Jeleň stál, a ani sa nepohol. Lovec okamžite vytiahol kušu, zamieril a vystrelil. Jeleň sa len-len že uhol šíp. No lovec za ním! Cez lúku i rúbaň, cez vodu i čierny les! Celú noc mu bol v päťách! Až nadránom znavený kôň padol vysilením a jeleňovi sa podarilo ujsť. Všetko sa zopakovalo na druhú, tretiu i ďalšie noci. Dievčina celá ustatá ráno ľhala do postele, tak, aby manžel nič nespozoroval, večer znova a znova odchádzala do hôr ako biely jeleň...

Až po mnohých týždňoch sa podarilo lovcovi dostať jednej noci celkom blízko k bielemu jeleňovi. Ten sa na neho zahľadel smutnými a hlbokými očami. Lovcovi sa zazdalo, že tie oči pozná... len si nepamätal odkiaľ. Túžba po krvi zvíťazila. Vystrelený šíp zasiahol jeleňa priamo do srdca plného lásky. Vtedy sa jeleň premenil späť na krásnu dievčinu. Darmo panovník kľakol vedľa nej, kričal jej meno, nariekal, hlavu si búchal o peň. Život svojej manželke už neprinavrátil.

Povráva sa, že odvtedy sa uzavrel do seba, nikoho nepočúval, nevnímal. Jedného dňa zmizol, a už ho nikto nikdy nevidel.

Na mieste, kde umrela dievčina vyrástla biela skala. Dodnes sa pozerá z Dedovca do doliny. A možno i preto neďaleko odtiaľ postavili ľudia dreveného jeleňa. Aby si i po mnohých rokoch na tento smutný príbeh zaspomínali.

POVEŠŤ O KAMENNÝCH VRÁTACH

Bolo to vraj v období poddanstva, keď ľudia museli pracovať na panskom. Chudobný pastier pásol veľkomožnému pánovi, ktorý tu mal majetky, kravy. Mal drobné deti, bol dobrosrdečný, statočný, bohobojný. Nevedel nikomu uškodiť. Jeho pán bol zlý, nemilosrdný, skúpy človek. Pastierovi dával za jeho prácu málo, sotva doma nakrmil hladné krky.

V tom čase sa medzi ľuďmi povrávalo, že cez svätôjánsku noc sa na čistinke pod vrchom Langáčom objavujú lesné víly. So svojimi trblietavými závoji tancovali, sotva sa zeme dotýkali a rozprávali sa o zakliatych pokladoch. Kto by sa však dostal do ich blízkosti, zle by pochodil. Víly by ho i proti jeho vôli zobrali medzi seba a na smrť utancovali. Ochrániť by ho mohla len svätôjánska zelina.

Chudobnému pastierovi sa noc pred svätôjánskou nocou prisnilo, že našiel poklad. A tak odtrhol ľubovník bodkovaný, ktorý nazývajú aj svätôjánskou zelinou a strčil si ju do kapsy. Keď bol mesiac s hviezdami vysoko na oblohe, pobral sa pod Langáč. Chvíľu chodil, no napokon naozaj uvidel víly, so zlatými vlasmi, ako tancujú na čistinke lesa. Priblížil sa k nim, až ho víly uvideli.

„Pastier, nože odhoď zelinu, čo ti z kapsy vytŕča a poď s nami tancovať!“ oslovila ho jedna z víl.

„Odhodím, ale najskôr mi prezradte, kde je zakliaty poklad.“

„Nenechaj sa presviedčať, poď medzi nás! Tanečník nám chýba! A kapsu si odhod, aby ti nezavadzala!“ zaliečali sa víly.

„Aj by som šiel, ale najprv mi prezradte, či neviete o nejakom poklade,“ nedal sa pastier.

„Vieme, vieme, čo by sme nevedeli. Veď aj tutohľa, v skale pod Langáčom, je poklad. Stačí len správnym kameňom po nej poklepať a skala s pokladom sa sama otvorí! No treba si z neho vždy zobrať iba toľko, koľko v dlaniach odnesieš.“

„Keď je tak, tak vám pekne ďakujem, víly!“ zvolal pastier a hneď sa vybral ku skale. Darmo za ním víly vykrikovali, aby si s nimi zatancovali.

Prišiel ku skale, chvíľu okolo nej chodil. Kameňov okolo bolo mnoho a on nevedel, akým po nej treba poklepať. No zrazu sa jeden celý rozžiaril. Pastier ho vzal a po skale poklepal. Tá sa naskutku otvorila akoby to boli kamenné vráta.

Vošiel dnu, skala sa hneď za ním zatvorila. Ocitol sa vo veľkej jaskyni, celkom zbavený slov. Okolo neho bolo množstvo dukátov, zlatých šperkov, náhrdelníkov z perál i diamantov. Spomenul si na slová víl a vzal si len toľko, koľko udržal v dlaniach. Poklepal kameňom o stenu a tá sa otvorila. Ako vyšiel von, znova sa zatvorila. Kameň položil na miesto kde ho vzal.

Pastier žil stále skromne, no aj tak sa mu zmenil život. Jeho deti už nepocítovali hlad, opravil dom a kúpil si pár sliepočiek. Toto však bolo pánovi podozrivé. Začal pastiera sledovať. Videl, ako pastier otvoril skalu, aj ako sa z nej vracal s plnými rukami dukátov. Keď pastier odišiel, vzal pán žiarivý kameň. Poklepal ním o skalu, tá sa otvorila a on vošiel dnu. Skoro z ňoh spadol, keď zazrel toľké bohatstvo. Od radosti utekal z jaskyne na miesto, kde si nechal koníka. Uháňal na ňom po vrecia a vozík. Vrátil sa ku skale, poklepal kameňom, vošiel aj s koníkom a vozom dnu. Tam naložil na vozík toľko zlata a drahých kameňov, koľko sa len dalo. Spokojne chcel výjsť s pokladom von, zaklepal kameňom po skale, ale skala nie a nie sa otvoriť. Pre svoju lakomosť sa von už nedostal.

Pastierovi ostali po ňom kravy a vôbec mu nevadilo, že žiarivý kameň už nenašiel.

POVEŠŤ O OMŠENSKEJ BABE

Kedyś dávno žil v Omšeni Gašpar Húžva so svojou ženou Hedvigou. Nažívali v láske a svornosti až kým na Dubnické lúky neprišiel pánsky horár Martin Gabčo. Gabčo hľadal hlavného rubača a po rade richtára prišiel priamo k Húžvovcom. Prekvapila ho krása mladej Gašparovej ženy. S Gašparom sa na práci i pláci dohodol, no oči od Hedvige nemohol odtrhnúť.

Gašpar zostával často dlho s chlapmi v hore. Darilo sa im. Gašpar zarobil za rúbanie tolko, že o tolkých peniazoch sa mu doteraz ani nesnívalo. Ale netušil, že to si ho naschvál namotáva okolo prsta horár Martin Gabčo a kým Gašpar v hore pracuje, Gabčo mu behá za jeho mladou ženou. A Hedvige sa urastený horár razom zapáčil. Ich občasné stretnutia sa premenili na každodenné, až sa dostali do hriechu.

V jeden podvečer prišiel Gašpar Húžva domov a žena mu povedala:

„Muž mój, budeme mať dieťa!“

Gašpar sa nesmierne potešil. Tolko túžil po potomkovi! Len čo sa dieťa narodilo a on išiel veľkú novinu oznámiť v krčme a chlapom rozkázať po pálenke, chlapi si ho začali doberať.

„A či ty si si, Gašpar, nevšimol, že to dieťa sa podobá na nášho horára?“

Neveril im, ale zrazu začal dumať, že žena s ním bola posledný rok len málokedy, aj to sa mala na neho málo času, jednodaj bola pred zrkadlom. Jemu len nakazovala, čo treba porobiť. Po piatom pohárikú pálenky sa dovätípl, že chlapi majú pravdu. Tí sa len uskrňali, Gašpara mali na posmech. Hedvigu utekala varovať krčmárka, že sa chystá niečo zlé sa, že chlapi podpichujú Gašpara. Schytila Hedviga dieťa a vybehla z domu do lesa za horárom, otcom chlapčeka.

Gašpar si dal v krčme ešte zopár pohárikov a zrazu s ním zatriasla zlosť ako nikdy.

„Bodajže by si skamenela aj s dieťaťom, tam kde si!“ skríkol plný zlosti a hanby. Kliatba sa razom začala naplňať.

Obloha sa zatiahla, zakvílil tuhý vetrisko, strhla sa fujavica. Kto mal citlivé srdce, aj za toho silného fujačiska začul prenikavý plač. Aj Gašpara, celkom opojeného silnou pálenkou, obľial pot strachu. A zrazu nastalo úplné ticho.

Ráno ľudia povyliezali z domov, znenazdajky uvideli pri dedine vyrastenú skalu, ktorá tu ešte zvečera nebola. A keď sa na ňu človek pozrel zo strany vrchu Langáča, zistil, že to sú skaly dve – zhrbená žena s batôžkom na chrbte s privinutým dieťaťom na prsiach. A tak ostali skamenené až po dnes.

POVEŠŤ O TURKOVICIACH

Bolo to dávno, keď na územie, kadiaľ preteká potok Teplička, prišla záplava krutých Turkov. Drancovali, pustošili, brali majetky, statky, ženy a aj deti. Naši chlapi sa im postavili, ale Turkov bola presila. Veľmi rýchlo bolo jasné, kto v neľútostnom boji, v ktorom umierali nevinní ľudia, prehrá. Aj preto si podvečer, keď sa Turci ako-tak stiahli do svojho postaveného tábora, spravili chlapi poradu.

„Takto to ďalej nejde. Všetkých nás pozabfajú, ženy a deti nám odvedú! Musíme niečo vymyslieť!“ Ako premýšľali, tak premýšľali, nikomu nič nenapadlo. Až napokon malé chlapča, ktoré sa nevedno ako medzi nich dostalo, rieklo:

„Mali by sme sa opýtať starého pustovníka!“

Najskôr chlapca zahriekli, veď čože už by im mohol poradiť starý čudák, ktorý býval pod Nárožnou? No keďže nič nevymysleli, napokon sa dvaja z nich k starému pustovníkovi takto proti noci vydali. Pustovníkovi občas ženy z dediny dačo priniesli, no muži k nemu nechodili nikdy.

Starčeka našli v jeho jaskyni, kde mal založený oheň.

„Pustovník, sme zúfalí! Napadli nás Turci a keď nič nevymyslíme, naskutku nás skántria!“ Pustovník však nič nepovedal, len mlčky sledoval plameň. Ešte raz to skúsili, prosili, plecóm mu mykali, ale pustovník nereagoval. A tu sa spoza vchodu jaskyne zjaví znova to chlapča a rovno hovorí k pustovníkovi:

„Starček, lenže keď nám nepomôžete, Turci odvedú všetky ženy a deti do zajatia! Aj tú, čo vám mlieko nosila, aj tú, čo vám chodievala šaty v potoku vyprať!“

Vtedy stariec zdvihol belasé oči k chlapcovi:

„Naozaj? Tak to nesmieme dopustiť!“ Rozhnevane vstal a povedal: „Vydržte do rána, potom uvidíme, ako sa tej pliahy zbavíme!“

Chlapi sa pobrali domov, ale neverili, že by sa niečo mohlo stať. V noci sa dolinou z ničoho nič previal strašný vetrisko, nikto z domu nevyšiel. Keď ráno dedinčania nastúpili s poviazanými zraneniami opäť do boja, tam, kde sa predtým utáborili Turci, nebolo nič, len príroda. Nepriateľ zmizol, ba zmizli i jeho stany, miesto tábora sa za dedinou tiahla hlboká dolina, obklopená zelenou horou a ticho rušil len zurčiaci potok. Ešte dlho očakávali, že sa Turci objavia, ale tí načisto zmizli. Keď prišli podakovať starému pustovníkovi, našli ho

vyslabnutého, ani usmiať sa nevládal. To on spôsobil v noci silný vietor. Všetku svoju silu použil na odfúknutie nepriateľa. Hneď ho začali ratovať.

„Nič sa vy o mňa nebojte, ja budem v poriadku. Dôležité je, aby ste vy boli vždy spravodliví, druhým dožičili a pomáhali si.“

Chlapi sa starcovi podakovali a vrátili sa do dediny. Odvtedy dolina za dedinou, kde sa udalosť stala, nesie meno po ukrutných Turkoch.

POVEŠŤ O ZÁZRAČNOM PRAMENI

Vdoline obklopenej vrchmi žilo len zopár gazdov. Ani jeden z nich nebol bohatý, každý z nich žil z ruky do úst. Nevela ovečiek a kraviiek sa im páslo na úbočiach, v pôde sa urodilo zopár zemiakov, jeden s druhým vychádzali, nuž si ani jeden z gazdov nesťažoval.

No nič netrvá večne. Prišiel ťažký rok. Všade vládlo sucho, tráva bola žltá a hoci bolo doteraz pastvín okolo nadostač, zrazu nebolo kde zvieratá dať napásť. Takmer všetky studničky vyschli, sotva bola dáka voda v potoku. Vychudnuté ovečky každý deň napádali vlci i medvede, darmo ich gazdovia strážili vlastným telom. V pôde sa toho roku neurodilo ani to málo čo inokedy. Aby toho nebolo málo, na konci augusta sa schytila nelútočná búrka, ktorá namiesto úžitku priniesla len pohromu. Postfhala strechy, rozfúkala aj tú trochu obilia, ktoré gazdovia dopestovali, dobytok rozohnala do lesov a gazdovia ostali celkom na mizine. Gazdovia poodchádzali za prácou ďaleko do sveta. V doline ostal len gazda Martin. Bol chudobný ako kostolná myš, už mal len starého koňa, jednu ovcu, barana a suché pole, no odísť nechcel.

„Kdeže sa ja budem do sveta trepať? Starý som, aj tak by ma nikto nechcel do služby. A ako by som sa ta dostal? Ostatní gazdovia posledných býčkov pozapriahali, no ja mám len tohto koníka Sivka, tak starého ako som ja,“ rozprával sa sám so sebou.

A tak ostal s koňom na svojej rodnej pôde. Zvážal drevo z lesa, pásol ovcu s baranom. Aj

keď suchoty pominuli, bolo im ťažko. V jeden deň si gazda uvedomil, ako jeho kôň zaostáva, myká sa pri každom zvuku.

„Ej, koníček, tuším na teba doľahla slepota. Nič nevidíš, len počuješ, nuž preto neobstojíš. Neboj sa, budem ťa viesť.“ Lenže koník onedlho nie len že neobstál, ale už nechcel vôbec kráčať, lebo nevidel na cestu. Gazda sa prelakol. „Ak nenachystáme na zimu drevo, pomrieme!“

V jeden jesenný podvečer zaspal celkom vysilený gazda pod horou. Sám zväzal drevo, koňa nechal doma. Už mu aj tak nepomáhal, len sa bál a jednodaj uskakoval. A vtom sa mu volačo prisnilo. Prišla k nemu krásna víla a takto sa mu prihovorila:

„Gazda Martin, takto sa zničíš. Prečo ti nepomáha tvoj koník?“

„Slepý je, už mi tu len zavadzia, ťažko ho udržať, keď sa jednodaj myká.“

„A či ty nevieš, že slepota sa dá vyliečiť?“ spýtala sa víla.

Gazda sa zamračil: „Dost som na tomto svete, aby som vedel, že slepotu nikto doteraz nevyliečil!“

„Dlho si tu, a predsa všetko nevieš!“

„A či ty by si vedela môjmu Sivkovi pomôcť?“ vzbĺkla v gazdovi iskierka nádeje.

„Nepomôžem, ale poradím. Po pravej strane v doline pod vrchom Trtávka sa nachádza veľký prameň. Doved tam svojho koňa každé ráno i večer a tou vodou mu poriadne pomývaj oči. Sotva dorastie mesiac do splnu, tvoj koník bude opäť vidieť!“

A tak sa aj stalo. Koňa vodil dva razy za deň k prameňu a zrak sa mu zlepšoval. Napokon si uvedomil, že kôň vidí, ba čo viac, akosi zosilnel a gazdovi vďačne pomáhal.

Prešla jeseň i zima a na ďalší rok sa gazda tešil nielen z bohatej úrody a mladých jahniat, ale povracali sa aj jeho susedia gazdovia. Veľmi sa čudovali, aký je Martin svieži a jeho starý kôň behá ako mladý valach. Gazda Martin v duchu ďakoval víle za dobrú radu a novú nádej v živote. No tajomstvo zázračnej vody si nenechal pre seba. Povedal ho všetkým gazdom, aby aj im voda pomohla, keby potrebovali.

POVEŠŤ O DUBOVCI

V
 dávnych dobách vraj prilietaval na územie Trenčianskej Teplej ozrutný drak. Bol veľký ako lán obilia a škaredý ako čiernočierna noc. Nikto nevedel, odkiaľ sa vždy zjavil a kam letel ďalej, no isté bolo, že každých päť rokov, vždy keď ľudia vykopávali posledné zemiaky na poli, bol tam a chcel iba jediné – poriadne sa posilniť krásnou mladou dievčinou. Neľahko bolo ľuďom, lebo vedeli, že vždy musia drakovi obetovať ďalšiu devu. O tom, ktorá to mala byť, vždy rozhodol žreb. Mladé dievčiny ho ťahali popredu.

Jeden raz si vytiahla žreb Anička, ktorá mala tesne pred svadbou. Jej milý, Matej, bol z toho celkom zúfalý. No potom mu napadlo to, čo ešte nikomu:

„A prečo sme my nič nespravili, aby k nám to hrozné dračisko viac nechodilo?“

Uplakaná Anička sa na neho pozrela: „A ako by si mu v tom chcel zabrániť? Je veľký a ide z neho hrôza!“

Ale Matej už veru utekal za richtárom. A povypytoval sa ho, ako a kde presne drak prilieta.

„A či ty nevieš? Vždy tutohľa na holom vršku. Aby mu nezavadzal žiaden strom a žiaden dom pri pristávaní. Poviem ti, aj keď je to ozruta ozrutná, dáva si dobrý pozor, aby sa

neporanił.“

„Prečo myslíte, že to robí?“

Richtár pokrčil plecami:

„Presne neviem. No dobre som sa mu raz prizrel – podľa mňa je starý, má povypadané šupiny a na holej koži sa mu hned robia rany.“ Matej sa zamyslel.

„Hmm. A čo keby sme mu tú jeho pristávaciu plochu zničili?“

„Ako to myslíš, Matej?“

„Vysadíme tam statné duby a drak nebude mať kde pristáť!“

„Lenže dub ti za päť rokov nevyrastie!“ namietal richtár.

„Dub nie, ale poriadna dubovina hej. Na tej sa poraní tak, ako na lese. Keď nebude mať kde pristáť, obíde našu dedinu.“

„Nuž ja neviem,“ porozmýšľal richtár, „ale skúsiť to môžeme.“

Tak aj spravili. Dedinčania celý vrch vysadili dubmi. A tie rástli ako z vody. O päť rokov celý vrch pokryla mladá silná dubovina.

Prišiel deň, keď mal drak priletieť a odniesť si Aničku. Oblohu zatienilo veľké telo nepekného draka. Už-už sa chystal pristáť, keď si všimol mladých stromov. V poslednej chvíli si to rozmyslel. Zo tri razy zakrúžil nad dubovým hájom a odletel preč. Od tých čias ho nikto nevidel.

Všetci ľudia v dedine sa tešili a hned usporiadali Aničke a Matejovi svadbu. Vrch, kde donedávna pristával drak, nazvali Dubovcom podľa vysadených dubov. A volá sa tak dodnes, no už málokto vie, prečo.